

Vzácnější pěstované dřeviny severozápadní části Čech (1)

The pretty rare woody plants planted in the northwestern Bohemia (1)

Vít Joza [red.]

Oblastní muzeum a galerie v Mostě, Čsl. armády 1360, CZ-434 01 Most;
e-mail: vjoza77@gmail.com, joza.v@omgm.cz

Věnováno památce Antonína Mariána Svobody (1930–2021), Ivana Musila (1933–2019) a Jindřicha Chmelaře (1926–2001) – tří vynikajících dendrologů, kteří se významně zasloužili o vědecký výzkum, výuku i osvětu v československé dendrologii.

Dedicated to the memory of Antonín Marián Svoboda (1930–2021), Ivan Musil (1933–2019) and Jindřich Chmelař (1926–2001) – three outstanding dendrologists, who significantly contributed to scientific research, teaching and education in Czechoslovakian dendrology.

Abstract: An assortment of woody plants cultivated in the Czech Republic is very extensive, at that it has been constantly enlarging with numbers of new non-native taxa too, originating mainly from Asia and Northern America. Every year, plants have been produced by nurseries enriching the spectrum of woody plants, which has been growing chiefly in public greenery, but also in private gardens. This also applies to the region of northwestern Bohemia, where the introduction of non-native woody plants species to Bohemia and Central Europe used to have considerable tradition and historical significance. However, in available dendrological literature we do not have enough information about biology, cultivation potential of many taxa and, especially at concrete localities, where these plants have been cultivating successfully. Neither information about trees and shrubs, that have been successfully growing in dendrological collections, castle parks and elsewhere for a long time, but only rarely. This paper will focus on these all species and theirs cultivars that offer good prospects for further use in ornamental horticulture.

Such rare plants have great potential as parent plants for further cultivation, and also as valuable material to the scientific study of the success of the woody plants introduction into the central European region. In addition, of course, they could be used as plant specimens important for education in dendrology, landscape architecture, horticulture, forestry, etc. However, there is lack of platform suitable for regular sharing of data on rare cultivated woody plants in northwestern Bohemia, as well as in the entire Czech Republic. Therefore, it is highly desirable to start filling these information gaps in our knowledge. For that reason, the series of reports focusing on northwestern Bohemia has been shared.

The following taxa in the first issue are: *Acer buergerianum* Miq. (Three-toothed Maple or Trident Maple), *Acer platanoides* L. ‘Cucullatum’ (Crimpleaf Norway Maple), *Acer macrophyllum* Pursh. (Oregon Maple or Broadleaf Maple), *Aesculus hippocastanum* L. ‘Laciniata’ (Cut-leaved Horse Chestnut or Fern-leaved Horse Chestnut – the taxon with very narrow, deeply incised leaflets), *Decaisnea fargesii* Franch. (syn.: *D. insignis* (Griff.) Hook f. & Thomson – Blue Sausage Fruit), *Magnolia tripetala* (L.) L. (Umbrella Magnolia) and *Ulmus* ‘Jacqueline Hillier’ (‘dwarf’ Elm cultivar). The data of locations of the mentioned woody plants cultivated in this region are extended by basic data on the native distribution, growth characteristics and biology. Also, if reasonable, other findings in the Czech Republic are added. Where possible, growth experiences, fertility, horticultural value and photographs of specific plants and/or its characters are also given.

Keywords: woody plants, northwestern Bohemia, cultivated plants, rarely planted taxa, plant introduction, Czech Republic, trees, shrubs

Úvod

Sortiment dřevin pěstovaných v České republice, již tak velmi bohatý, se v posledních desetiletích rychle rozrůstá. Tento trend je dobře patrný jak v nabídce školkařských firem, tak především ve výsadbách na veřejných i soukromých plochách. Také dendrologická literatura tištěná v češtině je stále obohacována o desítky či stovky titulů, které jsou navíc setrvale rozšiřovány o údaje uváděné v nepřehledné záplavě veřejných i soukromých stránek mezinárodní informační sítě – internetu. Přesto však není dnes snadné dozvědět se o řadě u nás vzácně pěstovaných či dosud teprve zaváděných dřevinách. Naštěstí si podstatnou část těžko dostupných informací o nově introdukovaných i o vzácněji pěstovaných dřevinách v České republice mohou zájemci v posledních desetiletích doplnit alespoň z již zmíněného internetu, přičemž také některé české weby již nabyly téměř encyklopedické podoby (např. HORÁČEK & MENCL 2022, BIOLIB 2022, BOTANY.CZ 2022 aj.).

Přesto jistě vždy bude osobní seznámení s konkrétním jedincem té které dřeviny klíčovým zdrojem poznatků pro další rozeznávání jednotlivých druhů a rozlišování jejich vnitrodruhových taxonů. A právě o konkrétním výskytu taxonů dřevin u nás, včetně těch vzácných či teprve v současnosti zaváděných, je mnohdy velmi obtížné či problematické se dozvědět. Mnohdy proto zájemci o dendrologii dosud sahají po tradičních a letitých knižních přehledech (např. PILÁT 1953, 1964, HIEKE 1984a, 1984b, 1985), dnes již v podstatě klasických, i když svým obsahem ne vždy právě aktuálních. Stejný význam má dosud několik dendrologických periodik¹, z nichž v podstatě všechna bohužel již dávno a bez náhrady zanikla, a navíc nejsou příliš snadno dostupná. Také je patrný nedostatek informací o introdukci a biologické úspěšnosti (stupeň aklimatizace sensu SVOBODA 1976, 1981) u mnoha taxonů zaváděných do České republiky nově či relativně nedávno.

Spolu s řadou kolegů vnímám tuto informační mezeru už mnoho let, rád bych proto s jejich laskavou pomocí přispěl k doplnění znalostí zavedením pravidelné série příspěvků o vzácněji pěstovaných dřevinách kraje, v němž se dlouhodobě věnuji botanice a dendrologii, a který přece jen znám nejlépe. Přál bych si, aby tento podnět přitáhl i další dendrologické nadšence – až již s dřevinami profesně spjaté či ty, kdož se jimi zabývají ve volném čase. Ostatně, bez jejich pomoci nebude možné znalosti o dřevinách pěstovaných v severozápadních Čechách významně prohloubit.

Zároveň bych na tomto místě chtěl ještě připomenout jména tří mimořádných dendrologů, kteří svými výjimečnými znalostmi a především vědeckou, pedagogickou i osvětovou činností významně přispěli k rozvoji i popularizaci dendrologie u nás (a kromě toho také znalostmi z dalších oborů). Jde o Ing. Antonína Mariána Svobodu, CSc., doc. Ing. Ivana Musíla, CSc. a doc. RNDr. Ing. Jindřicha Chmelaře, DrSc.² Přesto, že působili převážně mimo severozápadní část Čech, zanechali zde významnou a nerasmazatelnou stopu. Proto těmto nestorům české dendrologie věnuji tuto sérii a věřím, že se ke mně i k tomuto drobnému počínu připojí také další kolegové.

---

¹ Jsou to zejména Dendrologická sdělení, Dendrologický sborník (= Acta dendrologica czechoslovaca), resp. na něj navazující Časopis Slezského muzea (= Acta musei silesiae), seria C – Dendrologia, a také Folia dendrologica. Četné hodnotné příspěvky jsou roztroušeny také např. v časopisech Živa, Vesmír aj.

² Jejich publikované práce jsou stále klíčovým zdrojem informací o mnoha taxonech dřevin v České republice – a pro řadu z dendrologů jistě také radostí z jejich poznávání. Měl jsem dříve příležitost po několika let se s prvními dvěma z nich setkávat, což vnímám jako celoživotní inspiraci.

Metodika

Cílem této začínající řady příspěvků je přispět k bližšímu poznání výskytu, biologie a dalších důležitých informací o vzácně pěstovaných či dosud opomíjených dřevinách v severozápadní části Čech. Vymezení tohoto regionu není formálně definováno: zahrnuje celou správní oblast Ústeckého kraje, západní část Libereckého kraje (především Českolipsko) a bezprostředně přilehlá území v České republice. Nálezové údaje o pěstování či subsponátním výskytu (samovolného úniku z kultury) v tomto příspěvku byly osobně zjištěny terénním průzkumem na veřejných i soukromých plochách, a to při různých příležitostech v letech 1997–2022.

Protože je třeba poznatky v dendrologické obci sdílet, ověřovat a – pokud je to možné – také srovnávat, jsou všechny nálezy jednoznačně lokalizovány. V tomto smyslu jsou u každé lokality uvedeny: (1) jméno příslušné obce, (2) zkratka správního okresu³ (vyjma vlastních správních okresních měst), (3) příslušný kvadrant (mapovací pole) středoevropského síťového mapování (1/4 CEBA)⁴ a (4) slovní popis lokality. Pokud bylo možno zjistit (5) souřadnice lokality v systému WGS84 a (6) nadmorskou výšku, jsou tyto údaje také uvedeny. (7) Autorství a/nebo odkaz na příslušnou literaturu a (8) datace jsou připojeny na konci každého nálezového údaje. Lokalizační údaje jsou v odůvodněných případech rozšířeny o další nálezové okolnosti, podstatné dendrologické údaje, tedy především počet rostoucích jedinců, zdravotní stav, plodnost, růstové zvláštnosti, někdy také i zjištěná dendrometrická data apod. Údaje, které upřesňují či doplňují původní data, jsou uvedeny v hranatých závorkách.

Pokud existují informace o dostupných herbářových dokladech (např. sběry větvíček, šišek či plodů apod.), jsou tyto uvedeny, samozřejmě včetně místa jejich uložení. U mezinárodně registrovaných herbářových sbírek jsou jejich zkratky (kódy) uvedeny podle databáze Index Herbariorum (THIERS 2022); pro sbírky zde neuvedené jsou zkratky vytvořeny. Údaje o zeměpisném směru jsou uváděny běžnými zkratkami (j. = jižní či jižně, vsv. = východoseverovýchodní či východoseverovýchodně atd.). Jednotlivé lokality u téhož taxonu jsou odděleny tečkou a pomlčkou.

U každého druhu jsou základní nálezová data doplněna komentáři k pěstování ve studovaném území, případně i v České republice. Kromě toho jsou u některých taxonů uvedeny také původní (přirozený) areál, nároky druhu, informace o hospodářském využití, jeho sadovnická hodnota, ohrožení atd. K tomuto účelu byly využity různé relevantní prameny; k základním v této věci patří zpracování jednotlivých druhů na webovém portálu International Dendrological Society (TREES AND SHRUBS ONLINE 2022). V případech, kdy je to vhodné, jsou nálezová data ke zjištěným lokalitám rozšířena také o přehled lokalit pěstování (i neúplný) v dalších územích České republiky, výjimečně i jinde. K tomu byla využita mj. jak odborná literatura, tak i dostupné rozsáhlejší soubory dat (zejména HIEKE 1984a, 1984b, 1985, HORÁČEK & MENCL 2022, BIOLIB 2022, FLORIUS 2022, katalogy botanických a dendrologických sbírek apod.), doklady z herbářových sbírek aj.

Metodická poznámka

Pokud je to účelné a možné, jsou u dřevin uváděny některé podstatné dendrometrické údaje. Jsou to především **výčetní obvod kmene** ($O_{1,3}$) a **výška dřeviny** (V_k), které jednak orientačně ukazují na věk a prosperování konkrétní dřeviny na lokalitě, čímž přinášejí také informaci o aklimatizaci toho kterého taxonu, jednak mohou přispět k identifikaci určitého jedince. V sadovnictví je doplňuje **šířka koruny** ($\check{S}_k$). Výška kmene 1,3 m nad zemí je mj.

³ Vymezení okresů viz Zákon č. 51/2020 Sb. o územně správním členění státu, §4.

⁴ Central european base area (for grid mapping) – Cf. EHRENDORFER & HAMANN (1965). Dělený kvadrant pro síťové mapování 1. řádu (tj. čtvrtina základního mapového pole) byl zjištěn v GISové aplikaci MapoMat (<http://webgis.nature.cz/mapomat>; blíže viz https://webgis.nature.cz/aopkhelp/GIS_APP_OBECNE/02_NAPOVEDA).

hodnota směrodatná pro měření výčetního obvodu kmene a tím i vymezení ochranného pásma mimořádně významných stromů, chráněných zákonem jako tzv. památné stromy⁵.

Hodnoty uvedené v textu se proto vztahují k autorizovanému měření a datu, resp. letopočtu. Není-li možno zjistit obvod kmene (či kmenů) ve výčetní výšce 1,3 m – např. kvůli nízko nasazenému rozvětvení, velké deformaci kmene apod., může být změřen obvod v jiné výšce („v pase“ = v nejužším místě kmene, pod náběhem hlavního větvení apod.). Vždy je však třeba takovou alternativní výšku měření uvést. Pro výčetní obvod kmene u dřevin rostoucích ve svahu je nutno vzít v úvahu silné ovlivnění sekundárního růstu kmene a vždy měřit od horní paty kmene, aby nedošlo ke zbytečnému nadhodnocení údaje.

Přehled použitých zkratk:

zkratky správních okresů:

DC	= okres Děčín
LN	= okres Louny
LT	= okres Litoměřice
MO	= okres Most
TP	= okres Teplice
UL	= okres Ústí nad Labem

zkratky herbářových sbírek:

LIT	= sbírka Oblastního muzea v Litoměřicích
MOST	= sbírka Oblastního muzea a galerie v Mostě
PRC	= Herbářové sbírky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, Praha
herb. P. Zdvořák	= soukromá herbářová sbírka Pavla Zdvořáka

ostatní zkratky:

BZ	= botanická zahrada
VÚKOZ	= Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví ⁶
cf.	= confer (srovnej)
č. p.	= (dům) číslo popisné
č. or.	= (dům) orientační číslo
distr.	= districtus, (správní) okres
ex.	= exemplář(ů), jedinec/jedinců
f.	= forma (forma)
leg.	= legit (sebral)
not.	= notavit (zaznamenal)
p.	= pagina (strana)

---

⁵ Viz Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, § 46, odstavec 3.

⁶ Původní Výzkumná stanice pro okrasné zahradnictví (1927–1936), která kontinuálně existuje téměř sto let, byla mnohokrát přejmenována: nejprve jako Výzkumné ústavy zahradnické v Průhonicích (1936–1946), po 2. světové válce Výzkumný ústav okrasného zahradnictví (VÚOZ, 1946–1977), pak jako Výzkumný a šlechtitelský ústav okrasného zahradnictví v Průhonicích (VŠÚOZ, 1977–1991), následně opět Výzkumný ústav okrasného zahradnictví (1991–2000). Podrobněji viz ANONYMUS (2022b). Od roku 2000 nese jméno uvedené výše v Přehledu použitých zkratk. Tyto zbytečné změny jen přispěly k bibliografickému zmatku u řady publikací; tím spíše, že instituce dlouhodobě sídlí v Průhonicích – stejně jako Botanický ústav Akademie věd, který roku 1963 převzal správu proslulého zámeckého parku tamtéž.

pp.	= paginas (strany)
ul.	= ulice
var.	= varietas (varietata)
ž. st.	= železniční stanice
+	= kóta (před výškovým údajem) [v metrech]
±	= víceméně
≅	= přibližně zjištěná dendrometrická hodnota
'...'	= jméno kultivaru [levý Alt + 0145; levý Alt + 0146]
[†]	= (před názvem lokality) zaniklá lokalita
O _{1,3}	= obvod kmene ve výčetní výšce (1,3 m nad zemí; v metrech) ⁷
Š _k	= maximální šířka koruny (v metrech)
V _s	= výška dřeviny (v metrech)

Nomenklatura

Protože neexistuje dosud žádný komplexní kriticky sestavený přehled pěstovaných taxonů dřevin, dochází mnohdy k nejasnostem a někdy i zbytečně bujícímu jmenosloví. Tento stav je zvláště citelný právě u okrasných odrůd (kultivarů a jejich skupin) pěstovaných druhů, v nichž je často obtížné až nemožné se vyznat. Pro pěstované rostliny však je k dispozici více obsáhlých prací, z nichž k nejzásadnějším v České republice stále patří KRÜSSMANN (1976–78, 1983) a REHDER (1940).

Stejně je to bohužel i s odborným českým národním jmenoslovím, které dosud neexistuje v závazné podobě ani pro přirozeně rostoucí rostliny, i když již jsou naštěstí k dispozici jejich rozsáhlé přehledy (cf. DANIHELKA et al. 2012, KAPLAN ed. 2019 – zastřešení stále probíhajícího projektu „Pladias“ k vytvoření atlasu cévnatých rostlin České republiky). Tato kompendia zahrnují také nejčastěji pěstované botanické druhy dřevin, přestože praktičtí botanici mají o takové dřeviny obvykle spíše podružný zájem. Většina z taxonů nižšího ranku se však do uvedených publikací a databází z pochopitelných důvodů nedostala, a pokud mohu vědět, v současné době nevzniká žádná práce, která by se touto věcí zabývala. Otázka nomenklatury u dřevin proto v mnoha konkrétních případech je, a ještě dlouho bude problematická a ani na tomto místě se určitým chybám či nejasnostem zřejmě nemůžeme vyhnout. Přesto – nebo právě proto je na její správnost třeba vždy brát zřetel.

Pro botanické druhy dřevin je proto vhodné používat nomenklaturu prezentovanou v celosvětovém projektu The World Flora Online (WORLD FLORA ONLINE 2022), kterou – s jistými výjimkami v odůvodněných případech – respektuje i současná česká botanická obec. Zde je také na místě připomenout existenci Mezinárodního kódu nomenklatury pěstovaných rostlin (ICNCP), který stanovuje závazná pravidla pro jejich pojmenovávání. Jeho aktuálně platná 9. mutace vyšla roku 2016 a je volně dostupná v anglickém jazyce (BRICKELL et al. 2016).

Přehled taxonů a jejich lokalit

Acer buergerianum Miq. (javor Bürgerův)

lokality v severozápadních Čechách:

Děčín (5251a): městská část **II – Nové město**: arboretum Kvádrberk nad jz. úpatím vrchu Stoličná hora (= Kvádrberk), 1 mladý strom v oddělení III/2 (východní = horní 1/3 arboreta), [ca 0,19 km ± jz.

⁷ O měření výčetního obvodu kmene podrobněji viz Metodická poznámka na straně 51.

vrcholové kóty (+ 289), ca 50°47'2.00"N, 14°13'39.00"E, ca 212 m n. m.], sbírková výsadba z roku 2009 (ŠAFR 2019: 35, V. Šafr in litt. 2023). – **Děčín** (5251a): městská část **Březiny**: část Libverda, BZ Střední školy zahradnické a zemědělské A. E. Komerse, sbírková výsadba v dolní části zahrady, ca 0,08 km zjz. hlavního vchodu do budovy školy (Českolipská ul., č. p. 123), 1 mladší strom poblíž Japonské (meditační) zahrady, [50°46'8.08"N, 14°14'7.82"E, ca 143 m n. m.] (ŠAFR 2019: 5, 35). – **Litvínov** (MO, 5447b): Čapkova ul., v zahradě domu č. p. 2137, 50°35'46.75"N, 13°36'52.42"E (not. V. Joza 4.VI.2016; leg. V. Joza 2020 MOST); ibidem: 1 mladší strom s hlavním větvením již v 0,7 m výšky kmene, $O_{0,65} = 0,78$ m, $V_s = 7$ m, bohatě plodný (leg. V. Joza 6.X.2022 MOST). – **Čížkovice** (LT, 5550a): z. část zámeckého parku, u Jenčického potoka, 50°29'13.50"N, 14°01'32.10"E, 170 m n. m., 3 velice mladé pěstované ex., zde nejvýše 2–3 roky (leg. P. Zdvořák 31.VIII.2018 PRC).

lokality mimo severozápadní Čechy:

Mělník (distr. Mělník, 5652d): areál SZŠ a VOŠ Mělník [nyní Česká zahradnická akademie] (scan P. Horáček 1999 in HORÁČEK & MENCL 2022). – **Praha-Strašnice** (5952b): s. část ulice K Červenému dvoru, před budovou č. p. 2132 [recte 3482/24, u zastávky autobusů městské hromadné dopravy „Třebešín“], 50°53'3.45"N, 14°28'55.14"E, 263 m n. m. [statný a bohatě plodný strom středního věku, asi 7 m vysoký] (leg. Z. Vojtíšková X.2016 LIT, 15.IV.2017 LIT, 2.V.2017 PRC, 30.VI.2017 PRC, 31.VIII.2017 MOST, P. Zdvořák in litt. 2023). – **Praha-Hodkovičky** (5952c): soukromá zahrada č. p./č. or. 439/16 v ul. Nad hájem, 1 mladší stromek s křivým, trochu poškozeným kmínkem, $V_s \doteq 4$ m (photo M. Kesl 2010 in BIO LIB 2022, M. Kesl 2022 in litt.). – **Praha-Troja** (5852c): Botanická zahrada hl. m. Prahy [část Japonská zahrada] (P. Horáček 2002, 2007 in HORÁČEK & MENCL 2022; cf. J. Jakl sine dato in BIO LIB 2022). – **Praha-Troja** (5852c): zoologická zahrada, jz. (dolní) část, 1 mladý ex. poblíž nově zbudovaného protipovodňového valu (not. V. Joza IX.2004). – **Rájec-Jestřebí** (distr. Blansko, 6565d): zámecký park Rájec nad Svitavou [1 mladší strom] (photo P. Horáček 2012 in HORÁČEK & MENCL 2022). – **Průhonice** (distr. Praha-západ, 5953c): Dendrologická zahrada VÚKOZ, 50°0'34.50"N 14°33'49.20"E (P. Horáček 1998 scan in HORÁČEK & MENCL 2022); ibidem (M. Kesl 2010 in BIO LIB 2022); ibidem: v. část Dendrologické zahrady, cca 50°00'34.7"N, 14°33'49.5"E, 285 m n. m., 1 ex. (leg. P. Zdvořák 13.VIII.2015, herb. P. Zdvořák); ibidem: Dendrologická zahrada, část F-I U rybníka, 1 ex. (Anonymus sine dato in FLORIUS 2022); ibidem: Dendrologická zahrada, část N-II Javory, hrušně, 1 ex. (Anonymus 2021 in FLORIUS 2022). – **Průhonice** (distr. Praha-Západ, 6053a): Alpinum Průhonického parku, 1 ex. (Anonymus 2017 in FLORIUS 2022). – **Žampach** (distr. Ústí nad Orlicí, 5964d): arboretum Žampach, dolní park (Anonymus 2007 in FLORIUS 2022).

Acer buergerianum je menší až střední opadavý strom, dorůstající 5–20 m výšky. Jde o velmi atraktivní druh – jak svým specifickým tvarem listu (Obr. 1a) i jeho podzimmím zbarvením (od žluté, přes oranžovou do syté červené až vínové), tak i hrubě odlupčivou borkou s výraznou texturou (Obr. 1b). Jeho listy jsou na líci zelené, z rubu pak šedo zelené a slabě pýřité (zvláště na žilkách) a olysávající, s vyniklými 3 primárními žilkami. Listy mají délku (3–)6–10 cm a šířku (3–)4–6 cm, přičemž řapík je 2,5–5(–8) cm dlouhý. Listová čepel je celokrajná, členěná do 3 více či méně výrazných laloků (prostřední je nejvýraznější), které mohou být někdy jen naznačené. Borka je hrubá, rozpukaná do nepravidelných plošek, okrová, hnědá až narůžověle šedo hnědá. U dospělých stromů se odlupuje v dlouhých pruzích či šupinách a odpadává. Květenství je terminální a bohaté. Křídlaté dvojnažky mají oříšky silně vypouklé, 6–7 mm v průměru; křídla jsou nejširší uprostřed a svírají různý úhel (OLDFIELD et al. 2018, FLORA OF CHINA 2022). Jde o velmi proměnlivý druh, zejména v morfologii a barvě listů a velikosti a úhlu spojení dvojnažek, ale také v celkovém habitu. Díky tomu vzniklo velké množství

vnitrodruhových taxonomických jednotek a kultivarů (WORLD FLORA ONLINE 2022; cf. etiam HORÁČEK & MENCL 2022).

Acer buergerianum roste v horských lesích jihovýchodní části Číny přibližně od východního úpatí Himálajů až po Žluté moře, a to až do nadmořské výšky 1500 m (OLDFIELD et al. 2018, FLORA OF CHINA 2022). Uváděn je i z Japonska (viz níže). Kvůli trendu úbytku dospělých jedinců je v současnosti zařazen v celosvětovém Červeném seznamu ohrožených druhů do kategorie málo dotčených druhů (LC – Least concern) (OLDFIELD et al. 2018). Druhové jméno získal *Acer buergerianum* na počest německého přírodovědce a biologa Heinricha Bürgerera (1806–1858), který významně přispěl k poznání fauny a flóry Japonska i dalších zemí, především v jihovýchodní Asii.

Do Evropy byl *A. buergerianum* poprvé introdukovan zřejmě roku 1896, a to do Kew Garden v Anglii. V téže roce se poprvé objevil také v Severní Americe (F. A. Mitchell 1974 ex WIKIPEDIA 2022, TREES AND SHRUBS ONLINE 2022), tedy jen 31 let od popisu druhu F. A. W. Miquelem (1865). Podstatně dříve se však tento čínský taxon úspěšně uchytíl v Japonsku. Předpokládá se, že se tam rozšířil v celé zemi již na přelomu 17. a 18. století; kořeny jeho introdukce do Japonska sahají však o jedno či dvě století dříve (TOKYO NATURALIST 2022, ut *Acer buergerianum*: Trident maple). Místo a rok první introdukce tohoto druhu na území České republiky však nejsou zřejmě známy; ani SVOBODA (1981) ve svém obsáhlém přehledu tento taxon bohužel neuvádí. Druh chybí i v soupisech dřevin zámeckých parků na našem území (HIEKE 1984a, 1984b, 1985) a nebyl pěstován ani v původní sbírce zámeckého parku v Průhonících (cf. SVOBODA et al. 1967).

V České republice je *Acer buergerianum* dosud pěstován prakticky jen v dendrologických sbírkách jako rarita, ačkoliv je u nás již v posledních desetiletích dostupný v řadě komerčních zahradnictví. Tím spíše jsou překvapivé jeho výsadby mimo botanické zahrady a arboreta; prakticky všechny jsou poměrně mladé. Ze severozápadních Čech jsou nám známy jen čtyři takové případy: po jednom mladším stromu v botanické zahradě v Děčíně-Libverdě při Střední škole zahradnické a zemědělské A. E. Komerse a v děčínském arboretu Kvádrberk, další jeden mladší strom v Litvínově v Čapkově ulici a skupina mladých stromů v zámeckém parku v Čížkovicích (viz výše). O jejich původu a stáří se nám zatím nepodařilo zjistit bližší informace.

Podle dostupných informací u nás zřejmě zatím roste jen mladší, nejvýše několik desítek let staré stromy. Pravděpodobně se tedy tento taxon dostal na naše území až někdy v průběhu druhé poloviny 20. století. Bude proto velmi užitečné zaznamenat jakýkoliv údaj o jeho pěstování na našem území, včetně místních přírodních podmínek, růstových vlastnostech a biologické úspěšnosti konkrétní výsadby (schopnost kvést, fertilita, schopnost přinášet klíčivá semena atd.). Dále dosud chybí údaje o variabilitě u nás pěstovaných jedinců, a tedy i o jejich příslušnosti k vnitrodruhovým taxonům.

Vít Joza, Pavel Zdvořák

Acer macrophyllum Pursh (javor velkolistý)

lokality v severozápadních Čechách:

Bílina (TP, 5448d): lázeňský park Kyselka na jz. okraji města, konec dolní terasy s promenádou na j. okraji parku nad železniční tratí, 0,46 km j. od hlavního lázeňského domu č. p. 153 (Kyselská ul.), 50°32'17.09"N, 13°45'28.10"E, 221 m n. m., 1 pěstovaný středně starý strom s patrným poškozením obou kmenů (dvoják), plodný (not. V. Joza 10.IX.1997; leg. V. Joza & P. Zdvořák 13.X.2018 MOST, PRC; not. V. Joza 14.VII.2021; leg. et photo V. Joza 23.X.2022 – $O_{1,3} = 1,89$ a $1,44$ m, $V_s \approx 24$ m; cf. BORŠIOVÁ & MACH 2008: 60–61, No. 26). – **Děčín** (5251a): městská část **Březiny**: část Libverda, 0,35 km s. od křižovatky ul. Benešovská a Kosmonautů [ca 50°46'17.72"N, 14°14'18.83"E, ca 158 m n. m.], 1 asi 15letý plodný stromek v okrasné výsadbě na pozemku Střední školy zahradnické

a zemědělské A. E. Komerse, za prodejnu „Azalka“ (Benešovská ul., č. p. 1371) na rozhraní pole a louky (V. Šafir in litt. 2023). – [†] **Děčín** (5251a): městská část **Březiny**: část Libverda, BZ Střední školy zahradnické a zemědělské A. E. Komerse, sbírková výsadba (ŠAFR 2019: 35) 1 mladší ex. rostl na sv. okraji v pruhu dřevin oddělujícím BZ od Benešovské ul., při rozšíření ulice však musel být přesazen a následně uhynul (V. Šafir in litt. 2023). – [†] **Děčín** (5251a): městská část **II – Nové město**: arboretum Kvádrberk nad jz. úpatím vrchu Stoličná hora (= Kvádrberg, + 289), sbírková výsadba 1 stromku v roce 2008 v oddělení I/4 [v okolí bodu 50°46'59.40"N, 14°13'44.39"E, ca 216 m n. m.], ten však asi 2 roky po výsadbě odumřel na houbovou chorobu (V. Šafir in litt. 2023). (Materiál pro obě dvě posledně uvedené zaniklé výsadby pocházel z Dendrologické zahrady v Průhonicích.)

lokality mimo severozápadní Čechy:

[†] **Praha-Bubeneč** (5852c): Královská obora (nesprávně Stromovka)⁸, z. část pod Místodržitelským letohrádkem, ± 0,1 km ssz. od něj, 1 mladý strom, odumřel v důsledku povodně v létě roku 2002 (not. V. Joza IX.1999–VI.2002). – **Praha-Troja** (5852d): Botanická zahrada hl. m. Prahy, část Les – Západní S.[everní] Amerika, 1 ex. (Anonymus 2000 in FLORIUS 2022 ut *A. macrophyllum* 'Seattle Sentinel' – sloupovitý habitus, zlaté zbarvené podzemní listy, dorůstá výšky přes 20 m – cf. FORESTFARM 2022). – **Praha-Nové Město** (5952b): v. část BZ Univerzity Karlovy, 0,16 km vsv. od č. p. 433 (budova Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy), 50°4'18.96"N, 14°25'23.45"E, 216 m n. m. (photo M. Kesl 2010, 2016 in BIO LIB 2022 – kvetoucí a plodný strom; leg. P. Zdvořák 8.IX.2014 herb. P. Zdvořák). – **Průhonice** (distr. Praha-západ, 6053a): Průhonický park, [1 ex.] pocházející z BZ [v] Montpellier [ve Francii] (Katalog Dendrologické společnosti z roku 1924 sec. SVOBODA et al. 1967: 20); ibidem: 2 ex. vysazené do odd.[ělení] 19e a 1 ex. do [oddělení] 125a (Předávací protokol 1927 & Matrika Průhonického parku 1931 z D[endrologické] S[polčnosti], M[atrika Průhonického parku] 1960 sec. SVOBODA et al. 1967: 20), dnes [= 1965] zastoupen 1 ex. [v oddělení] 19d [o V_s =] 2,0 m (Matrika [Průhonického parku] 1960 sec. SVOBODA et al. 1967: 20); ibidem: část Chotobuz, 1 ex. (Anonymus 1980 in FLORIUS 2022). – **Průhonice** (distr. Praha-západ, 6053a): Dendrologická zahrada VÚKOZ, mladší výsadba (not. V. Joza VI.2003). – **Žampach** (distr. Ústí nad Orlicí, 5964d): arboretum Žampach (Anonymus 2012 in FLORIUS 2022). – [†] **Brno** [= **Brno-město** (6765d)]: Augarten [= park Lužánky] (TOMASCHEK 1879: 14); strom někdy před rokem 1906 odumřel (cf. URBANEK 1907: 22).

Acer macrophyllum získal své druhové epiteton podle nápadně velkých listů, dosahujících 15–30 cm délky a obdobné šířky (jsou největší ze všech druhů javorů). Listy obsahují mléčnice. Tento druh kvete před rašením listů, jeho květy tvoří bohaté, až 15 cm dlouhé nicí hrozny. Semena jsou ukryta v plodech (nažkách) pokrytých tuhými štětinovitými chlupy. Křídlaté dvojnažky spolu svírají menší než pravý úhel a v bohatých plodenstvích vytrvávají na stromě dlouho po opadu listů. Listy se na podzim barví do oranžově žlutohnědé (SUDWORTH 1908, D. Minore & J. C. Zasada in BURNS & HONKALA eds. 1990, TREES AND SHRUBS ONLINE 2022) a po opadu hnědnou (Obr. 2a).

---

⁸ S někdejší královskou, resp. později císařskou oborou sousedila štěpnice (Baumgarten). Nacházela se severovýchodně od Místodržitelského letohrádku a roku 1845 byla sloučena s oborou. Od té doby tvoří centrální část celého parkového komplexu. Z té doby také zřejmě pochází i nesprávný název Stromovka, který vznikl chybným překladem německého výrazu „Baumgarten“ (štěpnice) a byl přenesen na celý park; jehož správné jméno je dodnes Královská obora. Dělicí zeď mezi štěpnicí a oborou byla dokonce stržena už dříve, roku 1808. Na místě štěpnice, tedy původního ovocného sadu a současně množitelské základny o ploše asi 22 ha, byla později vybudována soustava rybníků. Centrální rybník s ostrůvkem byl v 19. století vysušen a jeho místo zaujalo rosarium (PACÁKOVÁ 1983, NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV 2015). To bylo po velké povodni v roce 2002 nahrazeno novým rosariem, které je nyní ve východní části parku (u planetária).

A. macrophyllum je strom střední velikosti; dosahuje výšky 25 m, vzácněji až přes 30 m. Výčetní průměr kmene dosahuje běžně od 0,3 do 0,9 m, údajně však výjimečně může dorůst ve výčetním průměru [sic!] až přes 3,3 m (133 palců)! Celkově roste poměrně rychle (NIEMIEC et al. 1995; cf. SUDWORTH 1908). Strom o rekordních rozměrech přesáhl výšku 48 m a ve výčetním obvodu kmene 2,9 m (VADEN 2014).

Přirozené rozšíření *Acer macrophyllum* je v úzkém pásu při pacifickém pobřeží Severní Ameriky, od 33° po 51° severní šířky, a to nejvýše do vzdálenosti asi 300 km od pobřeží Tichého oceánu, tj. od jihozápadní Kanady (Britská Kolumbie) po jihovýchod USA (státy Washington, Oregon a Kalifornie; malá arela je také v Idahu). V přirozeném areálu roste převážně od hladiny moře do 900 m n. m., najdeme jej však méně často až do výšek těsně přes 2100 m n. m. (NIEMIEC et al. 1995, USDA NRCS 2002–2006; cf. SUDWORTH 1908: 389). Tvoří zde i čisté porosty, obvykle však roste ve směsích s druhy *Abies grandis* (Douglas ex D. Don) Lindl., *A. concolor* (Gordon & Glend.) Lindl. ex Hildebr., *Acer circinatum* Pursh, *Alnus rubra* Bong., *Arbutus menziesii* Pursh, *Chrysolepis (Castanopsis) chrysophylla* (Douglas ex Hook.) Hjelmq., *Cornus nuttallii* Audubon, *Corylus cornuta* Marshall, *Picea sitchensis* (Bong.) Carrière, *Pinus lambertiana* Douglas, *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco, *Quercus* spp., *Thuja plicata* Donn ex D. Don, *Tsuga heterophylla* Sarg. a dalšími druhy. Ve vlhkém klimatu často hostí bohaté porosty epifytických lišejníků a mechorostů. Přestože jde o dlouhodobě významnou lesnickou dřevinu celého pacifického pásu Severní Ameriky (SUDWORTH 1908, Sargent 1933 ex USDA NRCS 2002–2006, NIEMIEC et al. 1995), je tento druh veden v celosvětovém červeném seznamu ohrožených taxonů při IUCN (BARSTOW et al. 2017), a to v kategorii málo dotčených druhů (LC – Least concern). Stejně jako javor cukrový (*Acer saccharum* Marshall) má i *A. macrophyllum* sladkou mízu, z níž je možné vyrobit sirup. Tok mízy je dostatečný v lednu a v únoru, sirup má ale nižší kvalitu než z javoru cukrového (E. L. Kerbes 1968 sec. D. Minore & J. C. Zasada in BURNS & HONKALA eds. 1990).

Acer macrophyllum roste na rozmanité škále substrátů: od mělkých kamenitých púd v horách až po nivní glejové půdy. Nejlépe ale prosperuje na půdách hlubokých a vlhkých, avšak dobře propustných (ne podmáčených). Tomu odpovídá i jeho mělký, rozprostřený kořenový systém. Přes značnou odolnost k podmáčení půdy však dlouhodobé záplavy ve vegetačním období nesnáší dobře – jako ostatně i jiné javory. Klimaticky je poměrně málo náročný; roste od drsných suchých oblastí po nižší horské pásmo, v extrémních podmínkách ale neprospívá a krmí. V nárocích na světlo je poloslunný, konkurenci dřevin v zápoji však snáší především v mládí dobře (SUDWORTH 1908, NIEMIEC et al. 1995). Uvedené vlastnosti a nároky jej předurčují jako perspektivní dřevinu pro okrasné výsadby volných ploch, zejména pak jako soliteru. Sadovnický u nás přesto bohužel dosud téměř vůbec využíván není.

Do Evropy *Acer macrophyllum* poprvé introdukoval skotský botanik David Douglas, a to do Zahradnické společnosti (Horticultural Society) v Anglii roku 1826 či 1827 (TREES AND SHRUBS ONLINE 2022). SVOBODA (1981) tento taxon ve své velmi obsáhlé monografii o introdukci dřevin do Čech bohužel neuvádí a není mi dosud známa ani jiná práce, která by se introdukci tohoto druhu na naše území věnovala. Nejstarší mně známý údaj o pěstování na území České republiky pochází z brněnského parku Lužánky (Augarten), a to z roku 1879 (TOMASCHEK 1879). Jde ale o zmínku bez bližších informací (neznáme ani věk stromu). Strom se do dneška nedochoval, uhybnul před rokem 1907 (cf. URBANEK 1907: 22). Nelze samozřejmě vyloučit, že se *A. macrophyllum* jinde pěstoval ještě dříve. *A. macrophyllum* se tedy u nás pěstuje již nejméně jeden a půl století, i když dosud jen sbírkově. Např. HIEKE (1984a, 1984b, 1985) jej ze zámeckých parků v Čechách a na Moravě neuvádí.

Informace o pěstování a biologii *Acer macrophyllum* na území České republiky jsou velmi kusé. Bude třeba zjistit zejména rok a místo jeho první introdukce k nám. Stejně tak je nutné shromáždit další

dostupné údaje o pěstování v České republice, včetně herbářových dokladů. Bezsporu jde však o jeden z nejvýznamnějších taxonů okrasných javorů nejen v severozápadních Čechách, ale také v celé České republice. Vzhledem k jeho okrasné hodnotě (nápadné velké listy, výrazné bronzové zbarvení na podzim, statný a dosti rychle rostoucí strom) je to škoda, neboť by se dobře uplatnil jako parková solitéra. Zdá se, že je v našich podmínkách poměrně odolný vůči klimatu i škůdcům. BLACK (1981) upozorňuje na nevhodnost jeho výsadeb do ulic kvůli destruktivním účinkům silných mělce rostoucích kořenů na chodníky a vrůstání do městské kanalizace. *A. macrophyllum* má však dobře snášet chudé, trvale podmáčené a štěrkovité půdy, stejně jako letní přísušky. V klimatu obdobném našemu má být obvykle vitální.

Statný a bohatě plodný strom *Acer macrophyllum* roste na samém západním okraji lázeňského parku v Bílině-Kyselce, na konci promenády nad železniční tratí ve víceméně zapojeném stromovém porostu (cf. BORŠIOVÁ & MACH 2008). Původně šlo o troják, jehož jeden kmen byl již dávno skácen, a zbývající dva kmeny jsou napadeny dřevokaznou houbou (Obr. 2b). Strom je přesto každoročně bohatě plodný a dlouhodobě působí vitálně. Bylo by dobré co nejdříve dosadit v místě strom nový, který by jej časem nahradil. Další, mladší strom *A. macrophyllum* byl vysazen v botanické zahradě v Děčíně-Libverdě při Střední škole zahradnické a zemědělské A. E. Komerse.

O stáří bílinského stromu se lze zatím jen dohadovat. Pro nás je zajímavá informace známého severoamerického dendrologa a lesníka George B. Sudwortha, který uvádí (SUDWORTH 1908; cf. BLACK 1981: 36), že *Acer macrophyllum* je „dlouhověký [druh], největší stromy dosahují od 150 do 200 i více let“, přičemž „stromy rostoucí v lese [tj. v zápoji] o výčetní tloušťce 12–20 palců [= 30–50 cm] dosahují věku 50–85 let“. Údajně může dosahovat věku i přes 300 let (BLACK op. c.). Strom v Bílině-Kyselce roste v podobných podmínkách (téměř v úplném zápoji) a podle výčetních obvodů jeho zbylých dvou kmenů (dvoják: $O_{1,3} = 1,89$ a $1,44$ m) by jeho věk mohl být kolem 100 let. Jde ale jen o odhad; žádné doklady ke zdejší výsadbě mi nejsou známy. Jiný další jedinec *Acer macrophyllum* srovnatelného věku mi není ze severozápadních Čech znám; stejně tak nevím o žádném stromu obdobného stáří z jiné části České republiky.

Vít Joza

***Acer platanoides* L. ‘Cucullatum’** (javor mléč, okrasný kultivar)

lokality v severozápadních Čechách:

Duchcov (TP, 5348c): Havlíčkova ul., stromořadí v její v. části (= spojovací ulička mezi ul. Tyršova a Školní), 50 m zjz. od věže evangelického kostela, mezi mateřskou školou a farou Českobratrské církve evangelické, 50°36'15.46"N, 13°44'56.16"E, 217 m n. m., 1 mladší ex. (JOZA 2010; leg. P. Zdvořák 4.X.2014 LIT, herb. P. Zdvořák; leg. V. Joza 12.IX.2019 MOST; 4.VIII.2022 MOST, $O_{1,3} = 1,11$ m, $V_s \approx 8$ m). – **Bílina** (TP, 5448d): lázeňský park Kyselka na jz. okraji města, dolní terasa na j. okraji parku nad železniční tratí, promenáda 0,26 km j. od hlavního lázeňského domu č. p. 153 (Kyselská ul.), 50°32'23.40"N, 13°45'28.20"E, 223 m n. m., skupina statných stromů na okraji lesního porostu (BORŠIOVÁ & MACH 2008: 58–59, No. 25; JOZA 2010; not. V. Joza 10.IX.1997; leg. V. Joza 12.IX.2019 MOST; not. V. Joza 14.VII.2021, 23.X.2022 – skupina 6 statných stromů: $O_{1,3} = 1,49$ m, 1,47 m, 1,43 m, 1,25 m, 1,25 m a 1,14 m, $V_s \approx 25$ m). – **Kláštepec nad Ohří** (CV, 5645a): zámecký park (Kříž [et al. 1982]: 33); ibidem: 50°23'3.20"N, 13°10'45.50"E, 295 m n. m. (P. Horáček in HORÁČEK & MENCL 2022); NOVÁK (2016).

lokality mimo severozápadní Čechy:

Stružná (distr. Karlovy Vary, 5844a): zámecký park (HIEKE 1982: 117; HIEKE 1984a: 356 – $O_{1,3} = 3,06$ m, $V_s = 27,5$ m, $\check{S}_k = 19,5$ m; HIEKE 1984b – statný jedinec). – **Holovousy** (distr. Jičín,

5659a): zámecký park (HIEKE 1984b – statný jedinec; HIEKE 1982: 119; HIEKE 1984a: 109; ibidem (FIKKER & ŠOLTYSOVÁ 1995: 45 – $O_{1,3} = 2,25$ m, $V_s = 25$ m, $\check{S}_k = 13$ m, cf. etiam p. 81); FIKKER 1998: 98). – **Praha-Vinohrady** (5952b): Riegrový sady [jz. část], 50°04'46.90"N, 14°26'18.50"E, 248 m n. m. (P. Horáček 1999, 2005, 2007 in HORÁČEK & MENCL 2022). – **Praha-Hodkovičky** (5952d): [část] Lhotka, privátní zahrada (VIII.1957 in KUČERA 1992: No. 6, ut *Acer platanoides* L. cv. Cucullata [sic!], fig.). – **Praha-Malešice** (5953a): botanická zahrada Střední odborné školy [zvaná též „Pod Tábořem“ = na jz. úbočí vrchu Tábor], 50°05'20.30"N, 14°30'50.00"E, 215 m n. m. (P. Horáček in HORÁČEK & MENCL 2022). – **Brandlín** (distr. Tábor, 6654d): zámecký park (HIEKE 1982: 117; HIEKE 1984a: 31 – fig., 35 – $O_{1,3} = 2,31$ m, $V_s = 26,0$ m, $\check{S}_k = 14$ m, 357 – fig.; HIEKE 1984b – statný jedinec; PAVLÁTOVÁ, EHRlich et al. 2004: 284). – **Častolovice** (distr. Rychnov nad Kněžnou, 5863c): sv. část zámeckého parku, 50°07'58.60"N, 16°11'40.90"E (P. Horáček 2005 in HORÁČEK & MENCL 2022). – **Oslavany** (distr. Brno-venkov, 6864c): zámecký park (HIEKE 1976: 33, 1984b, 1985: 195 – fig., 197).

Acer platanoides ‘Cucullatum’ patří k dlouhodobě, ale přesto vzácně pěstovaným listovým odchytkám javoru mléče. Pod jménem *Acer platanoides* var. *cucullatum* jej již na sklonku 19. století popsal George Nicholson (NICHOLSON 1881: 564)⁹. Ten tuto varietu odlišuje od var. *laciniatum* a výslovně píše: „The lobes are rather deeply cut, and the edges turned downwards, so as to look like the half-closed foot of the bird“¹⁰. Přes určitou podobnost v morfologii listu jsou obě tyto odchytky snadno odlišitelné (Obr. 3). Taxonomická úroveň listové odchytky „*cucullatum*“ byla vícekrát přehodnocována (cf. POWO 2022 ut *Acer platanoides* subsp. *platanoides*)¹¹.

Listy této odchytky jsou nápadně bizarně deformované do vějířovitého až téměř okrouhlého tvaru s výrazně zkrácenými a nápadně trojrozměrnými (kápovitými) laloky, které jsou nahloučeny zhruba v horních ¼ obvodu listové čepele a jsou specificky drápkovitě tvarované. Listy živých rostlin působí jako zvadlé. Laloky se často překrývají a čepel mezi hlavními žilkami bývá nafouklá. Listy tedy nejsou ploché, což vynikne při lisování dokladových sběrů. Čepel je oproti nominátnímu (přírodnímu) typu menší a její báze je klínovitá (na rozdíl od nominátního typu, jehož čepel má naopak klínovitě vykrojenou bázi). Zvláštní morfologie listů dala této odrůdě jméno („*cucullatum*“ = kápovitý, kornoutovitý). Řapík je nejméně tak dlouhý jako listová čepel, často i výrazně delší. Díky tomu je listová mozaika jen řídká a koruna proto působí světleji než u běžného *A. platanoides* (Obr. 4).

Strom normálně kvete i plodí, a ani v habitu a rozměrech se od nominátního druhu výrazně neliší. O klíčivosti semen ani o případné variabilitně semenáčků se mi bohužel nepodařilo zjistit žádné údaje. V dospělosti může strom výrazně přesahovat výšku 20 m, jak dokazují údaje z České republiky i z jiných částí Evropy (cf. MONUMENTALTREES.COM 2003–2022). Již SCHWERIN (1893: 584 – fig., 586) výslovně uvádí, že tento taxon (resp. *Acer platanoides* subvar. *cucullatum*, pod níž přiřazuje jedinou jemu známou formu – f. *cucullatum*) má normální růst. To mohu podle vzrůstu skupiny v lázeňském parku v Bílině-Kyselce také potvrdit. Tento taxon je nápadný vlastně pouze při bližším pohledu (pokud má dostupné listy), případně na sebe upozorní až při opadu listů. Uplatňuje se tak pouze jako sbírková rarita. Množí se vegetativně štěpováním na podnož nominátního typu téhož druhu (o generativním množení nemám bohužel žádné informace).

V České republice je tento kultivar javoru mléče pěstován pouze ojediněle a téměř jen ve starých výsadbách. Např. HIEKE (1984b) jej uvádí jen ze 4 zámeckých parků v České republice,

⁹ KUČERA (1992: [21]) uvádí, že byl tento taxon popsán již o rok dříve, tedy roku 1880.

¹⁰ „Laloky jsou poměrně hluboce oddělené a [jejich] okraje stočené dolů, takže vypadají jako napůl uzavřená ptačí noha.“

¹¹ Někdy bývá uváděn také jako *Acer platanoides* L. f. *cucullatum* či *A. platanoides* L. var. *cucullatum*.

HORÁČEK & MENCL (2022) pak celkem z 9 lokalit. Je možné, že ještě nějaká další lokalita dosud unikla pozornosti dendrologů, bezpochyby však jde o velmi vzácný taxon značné sbírkové hodnoty.

Ze severozápadních Čech znám pouze tři výše uvedené lokality. Strom rostoucí v centru Duchcova jsem před lety objevil náhodou a tato lokalita byla publikována dosud jen v regionální literatuře (JOZA 2010). Obdobné je to s lokalitou v Bílině (BORŠIOVÁ & MACH 2008). Všechny zde uvedené stromy ze severozápadních Čech rostou ve skupinách s nominátním typem javoru mléče, resp. s dalšími běžnými dřevinami a mohou být snadno přehlédnuty. Skupina 6 stromů v Bílině-Kyselce se jeví svým věkem i rozměry homogenní, stromy jsou vizuálně zdravé a perspektivní. Jedinec rostoucí v centru Duchcova je mírně poškozený běžnou údržbou zeleně, je však vitální.

Vít Joza

Aesculus hippocastanum L. ‘**Laciniata**’ (jírovec maďal, stříhanolistý kultivar)

lokality v severozápadních Čechách:

[†] **Děčín** (5251a): městská část **II – Nové město**: arboretum Kvádrberk nad jz. úpatím vrchu Stoličná hora (= Kvádrberg, + 289), sbírková výsadba (ŠAFR 2019: 37) z roku 2011 v oddělení VI/4 (západní = dolní 1/3 arboreta) [v okolí bodu 50°47'7.28"N, 14°13'24.73"E, ca 156 m n. m.], tento mladý stromek byl však během několika let odcizen nebo zničen při technické údržbě arboreta (V. Šafr in litt. 2023). – **Most** (5447d): z. část města, okrasná skalka před vchodem do domu č. p. 5 ve Svážné ulici, 0,5 km sv. od kóty 413 (Ressler), 50°30'33,55"N, 13°37'23,73"E, 310 m n. m., 1 mladý pěstovaný stromek (leg. V. Joza 27.X.2021 MOST – Obr. 5; not. V. Joza 10.VIII.2022 – $V_s = 2$ m). – **Ploskovice** (LT, 5451a): zámecký park (SVOBODA 1958, HIEKE 1982: 121), ibidem – $O_{1,3} = 1,73$ m, $V_s = 18,5$ m, $\check{S}_k = 14,8$ m (HIEKE 1984: 307, 308 – photo), ibidem: s. část parku nad zámekem, nedaleko z. od budovy mateřské a základní školy, 50°33'36.00"N, 14°12'04.60"E (1 starý ex.), 50°33'37.10"N, 14°12'04.10"E (1 mladý ex.) a 50°33'36.20"N, 14°12'05.30"E (1 mladý ex.), 235 m n. m., 3 ex., (leg. P. Zdvořák 10.VIII.2010, herb. P. Zdvořák; not. P. Zdvořák 16.X.2022). – [†] **Pruněřov** (CV, 5545d): zámecký park (HIEKE 1982: 121, HIEKE 1984a: 322). – **Žatec** (LN, 5647c): v zahradě u domu č. p. 881 [zřejmě v Pražské ulici] (SVOBODA 1958).

lokality mimo severozápadní Čechy:

Praha-Záběhlice (sídlíště Spořilov, 5952d): soukromá zahrada č. p./č. or. 984/7 v ul. Jihozápadní I [sic!], roste do ul. Jižní X [sic!] (při j. okraji Roztylských sadů) 0,05 km j. od kostela svaté Anežky České, 50°2'36.31"N, 14°28'45.05"E, 262 m n. m., 1 mladší strom (photo M. Kesl 11.X.2022 – $V_s \approx 4-5$ m). – **Praha-Malešice** (5953a): zahradnická škola (SKALICKÁ & SVOBODA 1971: 102); Praha-Hrdlořezy [recte Malešice]: zahrada Zahradnické školy (VI.1990 in KUČERA 1992, fig.). – **Průhonice** (distr. Praha-západ, 6053a): Dendrologická zahrada VÚKOZ, [část] B-VI Barevná louka (Anonymus 2010, 2020 in FLORIUS 2022). – **Holovousy** (distr. Jičín, 5659a): zámecký park (HIEKE 1984: 109, FIKKER & ŠOLTYSOVÁ (1995: 45, cf. etiam pp. 82–83). – **Žampach** (distr. Ústí nad Orlicí, 5964d): arboretum Žampach, Horní park (Anonymus 2007 in FLORIUS 2022). – **Červené Pečky** (distr. Kolín, 6057a): zámecký park (HIEKE 1982: 115), ibidem – zámecký park, $O_{1,3} = 0,73$ m, $V_s = 10,5$ m (HIEKE 1984a: 54). – **Herálec** [u Humpolce] (distr. Havlíčkův Brod, 6458d): zámecký park, $O_{1,3} = 0,86$ m, $V_s = 12,5$ m, $\check{S}_k = 4,4$ m (HIEKE 1984a: 97, 99 – fig.). – **Vsetín** (distr. Vsetín, 6673b): arboretum Semetín (Anonymus 2008 in FLORIUS 2022, MUSIL et al. 2011: 16, MUSIL et al. 2018: 24). – **Habrovany** (u Rousínova, distr. Vyškov, 6767c): zámecký park: $V_s = 13$ m[,] jen řídce kvete (Kříž et al. 1978: 475 ut *Aesculus hippocastanum* f. *laciniata*, pp. 491–492, photo; HIEKE 1985: 56–57, fig.). – **Ostrava** (distr. Ostrava-město, 6175d): ZOO Ostrava, Cesta stínu [z. část zoologické

zahrady], 1 ex. (Anonymus 2020 in FLORIUS 2022). – **Břežany** (distr. Znojmo, 7164a): zámecký park, $V_s = 6,0$ m, $\check{S}_k = 3,2$ m, $O_{1,3} = 0,37$ m, neplodí, špatný vzrůst, roste v zápoji s jinými dřevinami (HIEKE 1976: 38; cf. HIEKE 1985: 32). – **Valtice** (distr. Břeclav, 7266d): v. část zámeckého parku, 48°44'17.70"N, 16°45'28.00"E, 220 m n. m., 1 ex. (leg. P. Zdvořák 14.VIII.2016 PRC).

Stříhanolistý kultivar jírovce maďalu (*Aesculus hippocastanum* L. 'Laciniata') má charakteristicky redukované listy: listky tvoří nervatura procházející velmi úzkou, nepravidelně tvarovanou a hrubě zubatou čepelí (Obr. 5). Existuje více forem této listové odchylky, které vznikly nezávisle na sobě na různých místech a byly uváděny pod různými jmény. Např. jedinec nalezený kolem roku 1844 byl pojmenovaný „Laciniata“, další byl kdysi nabízen pod jménem „aspleniifolia“ atd. (TREES AND SHRUBS ONLINE 2022). Jde o dlouho známou morfologickou odchylku listu, která byla roku 1842 popsána a publikována pod jménem *Aesculus hippocastanum* L. var. *incisa* Booth ex Loudon (WORLD FLORA ONLINE 2022), odborné zahradnické veřejnosti byla však známa již dříve (cf. HEYNHOLD 1840: 22, ut *Aesculus Hippocastanum* L. γ *incisum*). Habitem i rozměry se od nominálního typu *Ae. hippocastanum* liší jen málo; celkově bývá stíhlejší a pravděpodobně dorůstá i o něco menších rozměrů (cf. MONUMENTALTREES.COM 2003–2022). KUČERA (1992: [22]) uvádí, že dorůstá zpravidla do výšky 5 m, přičemž tento taxon má mít převislé větvičky, hlavně v dolní části koruny. Strom v zámeckém parku v Ploskovicích však ukazuje, že tento taxon může mít rozměry dokonce několikanásobně větší.

V severozápadních Čechách je *Aesculus hippocastanum* 'Laciniata' pěstován velmi vzácně a stejně jako jinde v České republice v podstatě jen sbírkově. Podle přibývajících výsadeb mimo botanické sbírky však lze očekávat, že se s ním budeme v parkových úpravách a především v soukromých zahradách setkávat častěji. Starý strom v zámeckém parku v Ploskovicích, nově doplněný o další dva mladší jedince, je zajímavou dendrologickou raritou. Jedinečnost starého stromu podtrhují navíc jeho úctyhodné rozměry – v současnosti dosahuje výšky kolem 19 m. Teprve v roce 2022 se podařilo zjistit, že také ojedinele plodí (P. Zdvořák 2022 in litt.)

Vít Joza

***Decaisnea fargesii* Franch.** (*Decaisnea insignis* (Griff.) Hook. f. & Thomson pro parte; dekaïsnea, decaïsnea či dekenea Fargesova)¹²

lokality v severozápadních Čechách:

Děčín (5251a): městská část **II – Nové město**: arboretum Kvádrberk nad jz. úpatím vrchu Stoličná hora (= Kvádrberg, + 289), sbírková výsadba v oddělení I/4 [v okolí bodu 50°46'59.40"N, 14°13'44.39"E, ca 216 m n. m.], po odcizení byla v roce 2014 znovu vysazena (ŠAFR 2019: 37, V. Šafr in litt. 2023). – **Děčín** (5251a): městská část **Březiny**: část Libverda, BZ Střední školy zahradnické a zemědělské A. E. Komerse, sbírková výsadba (CHYTRÁ et al. eds. 2010: 226, ŠAFR 2019: 6, 44), ibidem: 3 kvetoucí a plodné ex. v s. cípu BZ, 0,01 km v. od staršího ze skleníků, asi 20 let staré, $V_s = 2,5$ m; další skupina zatím nekvetoucích 3 ex. asi 5 let starých při jv. okraji BZ, 0,02 km zsz. budovy č. p. 123 v Českolipské ul. (vlevo od vchodu do BZ, v místě bývalé zastávky autobusů hromadné dopravy) [50°46'8.99"N, 14°14'10.42"E, 147 m n. m.] (V. Šafr in litt. 2023). – [†] **Děčín** (5251a): městská část **I**: Labská ul., park u Společenského domu a restaurace Střelnice, č. p./č. or. 691/23 (ŠAFR 2019: 44). –

---

¹² Nově je v České republice pro tento taxon zaváděno jméno palečník čínský. Obdobně se v české sadovnické literatuře (PACÁKOVÁ-HOŠTÁLKOVÁ et al. 1999: 485) objevilo jméno „modropod Fargesův“, které se však dosud také neujalo.

Ústí nad Labem (5350a): dolní část (jv. okraj) areálu zoologické zahrady, 0,74 km vsv. vrcholu Mariánského vrchu (nesprávně též Mariánská skála, + 265), u cesty 50 m jiz. od pavilonu opic, 50°39'55.32"N, 14°3'41.29"E, 159 m n. m., 1 keř starý několik desítek let (not. et photo V. Joza 26. II. 2015, 12.VI.2015; leg. V. Joza 20.VII.2021 MOST). – **Teplice** (5349c): BZ Teplice, bylinková zahrada ve venkovní expozici (Anonymus 2017 in FLORIUS 2022).

lokality mimo severozápadní Čechy:

Praha-Troja (5852c): Botanická zahrada hl. m. Prahy (P. Horáček 1998–2010 in HORÁČEK & MENCL 2022; P. Vobořil 2008 in BIOLIB 2022: photo; Anonymus 1988 in FLORIUS 2022 – sadbový materiál pochází z průhonického zámeckého parku), jedinec byl před několika lety přesunut kvůli výstavbě do asijské části expozice Geografických celků [WGS84: ca 50°7'18.00"N, 14°24'59.10"E, ca 267 m n. m.] (T. Vencálek in litt. 2023). – **Praha-Střížkov** [dříve uváděno jako Praha-Ďáblice] (5852d): komunální školky [nyní Zahradnictví Ďáblice, ul. K zahradnictví č. p. 582] [plodný ex.] (1950–1951 in Pilát 1953: photo No. 57–58). – **Praha-Hodkovičky** (5952c): soukromá zahrada u domu č. p./č. or. 439/16 v ul. Nad hájem (M. Kesl 2005–2006 in BIOLIB 2022: photo). – **Kostelec nad Černými lesy** (distr. Praha-východ, 5955c): arboretum Fakulty lesnické a dřevařské České zemědělské univerzity v Praze, [Truba, severní část], 50°00'41.60"N, 14°51'8.80"E, 332 m n. m. (P. Horáček 2005 in HORÁČEK & MENCL 2022, CHYTRÁ et al. eds. 2010: 52 – foto, detail plodu). – **Průhonice** (distr. Praha-západ, 6053a): 1 ex. v části Hřeben (Anonymus 1980 in FLORIUS 2022); ibidem: zámecký park, oddělení č. 154 [část Hřeben - ve v. části parku mezi rybníky Bořín a Labeška], 2 ex. (SVOBODA 1981: 137); ibidem: seeds collected for Index seminum in the Průhonice park (BLAHNÍK ed. 1989: 4); ibidem: botanická zahrada [Botanického ústavu ČSAV] Chotobuz, arboretum II – matečnice (Anonymus 2010 in FLORIUS 2022); ibidem: BZ na Chotobuzi (SEKERKA et al. 2020: 128). – **Průhonice** (distr. Praha-západ, 6053a): zámecký park, 1 ex. ve v. cípu (Anonymus 1980 in FLORIUS 2022); ibidem: druhá část [= Obora] (P. Horáček 2001–2006 in HORÁČEK & MENCL 2022; M. Kesl 2006 in BIOLIB 2022: photo). – **Průhonice** (distr. Praha-západ, 6053a): Dendrologická zahrada VÚKOZ, les u motelu, 1 ex. (Anonymus in FLORIUS 2022 – sadbový materiál pochází z průhonického zámeckého parku). – **Dolní Brusnice** (distr. Trutnov, 5560a): soukromé arboretum u č. p. 3 (Zahradnictví Jan Žižka, centrální část, 50°27'30.00"N, 15°43'53.00"E (2013 in BLAHNÍK 2020). – **Žampach** (distr. Ústí nad Orlicí, 5964d): arboretum Žampach (Anonymus 2007 in FLORIUS 2022, ibidem – photo: 2013 etc.; ANONYMUS 2022a). – **Stěbořice-Nový Dvůr** (distr. Opava, 6072d): arboretum Nový Dvůr (KŘÍŽ 1959: 92, KŘÍŽ et al. 1968: 34; HIEKE 1985: 188, M. Frank in CHYTRÁ et al. eds. 2010: 70, URBANOVÁ ed. [2022]). – **Bílá Lhota** (distr. Olomouc, 6267d): arboretum (HEKELE 1972, HIEKE 1984a, 1984b).

Decaisnea fargesii je u nás velmi vzácně pěstovaný druh. Je to vzpřímeně rostoucí vícekmenný opadavý keř či menší strom, dorůstající v příhodných podmínkách výšky i šířky kolem 6 m. Jeho lichožepeně listy často přesahují délku 1 m. Zvonkovité květy s 6 úzce kopinatými kališními lístky světle žlutozelené barvy jsou 2–3 cm dlouhé. Horní polovina kališních lístků je obloukovitě vyhnutá ven; korunní lístky se nevyvíjejí. Květy jsou uspořádány ve volných, 30–45 cm dlouhých latách, které vyrůstají z mladých výhonů. Plodem jsou až 10 cm dlouhé silnostěnné válcovité měchýřky, které obsahují několik desítek semen a jedlou dužninu. V době zralosti jsou nápadně sytě modré (dužina je světlé krémové barvy) a jejich povrch je kryt sivou kutikulou. Zralé plody daly v anglofonních zemích tomuto druhu lidová jména „blue bean plant“, „blue cucumber shrub“ a „blue sausage fruit“ („modrá fazolová rostlina“, „keř s modrými okurkami“, „modrá klobása“). Kvůli charakteristickému vzhledu uschlých plodů, které po skončení vegetačního období dlouho přetrvávají zaschlé na rostlině,

se pro *D. fargesii*, resp. oba zástupce rodu *Decaisnea* (tedy i pro *D. insignis*) zase ustálilo jméno „dead man’s fingers“ („prsty mrtvého muže“).

Decaisnea fargesii patří do čeledi *Lardizabalaceae* (kokylovité) a v současnosti je považována za jednoho ze dvou zástupců rodu přirozeně rozšířeného pouze v jihovýchodní Asii (WORLD FLORA ONLINE 2022)¹³. Přirozeně je rozšířena od severovýchodní Indie, přes Nepál, Bhútán a Sikkim až po střední Čínu, na jihu pak zasahuje do Myanmaru (Barmy). Ve své domovině roste ve smíšených lesích a křovinách na horských svazích a ve vlhkých roklicích od 900 do 3600 m n. m. (FLORA OF CHINA 2022).

K první introdukci *Decaisnea fargesii* v Evropě došlo roku 1893. Na území České republiky pak byla poprvé introdukována roku 1910 v Průhoncích, přičemž na našem území plodí a pěstuje se v dalších generacích (SVOBODA 1981: 26; cf. FLORIUS 2022 etc.). Druh dosud roste v celé České republice velmi vzácně, pouze v několika dendrologických sbírkách. V kontextu České republiky se jednoznačně jedná o dendrologickou raritu; každá informace o jejím pěstování je proto velmi cenná. V současnosti je tento taxon již volně dostupný v zahradnictvích. Lze tedy očekávat, že při současném zájmu pěstitelů o exotické dřeviny bude lokalit výsadeb *D. fargesii* postupně přibývat.

Ze severozápadních Čech vím zatím pouze o devíti jedincích. Sedm z nich roste na více místech v Děčíně. Jeden další, zřejmě mladší, je pěstován v botanické zahradě v Teplících. Druhý, asi 1,5 m vysoký mnohokmenný keř, roste v chráněné poloze při jihovýchodním okraji areálu zoologické zahrady v Ústí nad Labem – Krásném Březně (Obr. 6a, 6b). Najdeme jej v nenápadném místě u cesty pod pavilonem opic, mezi výběhy vodního ptactva a vlků. Ačkoliv občas namrzá, dobře regeneruje a je každoročně plodný. Dosud se mi bohužel nepodařilo zjistit nic o jeho původu ani stáří. Do roku 2015 byl pracovníky zoologické zahrady jako trpěné křoví pravidelně ořezáván. Poté, co jsem vedení ZOO upozornil na jeho dendrologickou hodnotu, skončila tato tradiční nesmyslná „pěče“ a od té doby je keř také opatřen informační tabulkou pro návštěvníky. Původ sadovnického materiálu mi není znám. Bylo by vhodné plodné jedince namnožit (pokud možno jak generativně, tak vegetativně) a rozšířit pěstování tohoto pro nás exotického druhu dřeviny do dalších okrasných výsadeb (nejen) v našem regionu. A samozřejmě je žádoucí sledovat jejich další vývoj, odolnost k nízkým teplotám a biologickou úspěšnost.

Vít Joza

***Magnolia tripetala* (L.) L.** (šácholan tříplátečný)

lokality v severozápadních Čechách:

Děčín (5251a): městská část **Březiny**: část Libverda, areál Střední školy zahradnické a zemědělské A. E. Komerse, sbírková výsadba dřevin 1,1 km jv. od ž. st. Děčín-východ, 0,025 m jjv. od hlavní budovy školy (č. p. 123 v ul. Českolipská), 50°46'6.94"N, 14°14'13.62"E, 148 m n. m., 1 statný bohatě kvetoucí strom středního věku (not. V. Joza & P. Zdvorák 15.VII.2021; cf. ŠAFR 2019: 6, 52). – **Děčín** (5251b): městská část **Březiny**: zahrada tzv. Johnovy vily, č. p. 29, 0,14 km s. od křižovatky ul. Českolipská se silnicí z Březin do Dobrné [okolí bodu 50°45'53.07"N, 14°15'14.49"E, ca 227 m n. m.] (ŠAFR 2019: 15, 52), 1 ex. srovnatelný výškou se stromem v BZ v Libverdě. Vila s rozlehlou zahradou dříve dlouhodobě sloužila jako internát nedaleké střední zahradnické a zemědělské školy, nyní je objekt

---

¹³ Zejména starší literatura uvádí dělení rodu na dva druhy: *D. fargesii* a *D. insignis*. Hlavním kvalitativním rozdílem je modrá, resp. žlutozelená barva plodů – což není příliš významný taxonomický znak. Mnohé moderní prameny, včetně Flora of China (FLORA OF CHINA 2022), proto oba taxony slučují do druhu jediného, a to *D. fargesii*. Mezinárodní projekt světové květeny (WORLD FLORA ONLINE 2022), který vychází z celosvětového nomenklatorického přehledu taxonů cévnatých rostlin (The World Checklist of Vascular Plants) však dosud taxonomické oddělení obou druhů respektuje. V česky psané literatuře se dosud užívalo prakticky pouze jméno *Decaisnea fargesii*.

v soukromých rukou a nepřístupný (V. Šafr in litt. 2023). – **Jezeří** (zaniklá osada) u Horního Jiřetína (MO, 5447a): torzo někdejšího zámeckého parku (tzv. arboreta) pod zámkem Jezeří 1,64 km v. od kóty 751,5 (Jánský vrch), 50°33'10.50"N, 13°30'39.90"E, 268 m n. m., 2 výmladkové vícekmenné stromy, každoročně plodné (not. V. Joza 1999–2021, not. V. Joza, J. Michálek & P. Uhlík 26.XI.2021, leg. V. Joza 26.XI.2021 MOST; not. V. Joza 18.X.2022, $O_{1,3} = 0,28$ et 0,46 m, $V_s = 5$ et 9 m). – **Horní Jiřetín** (MO, 5447a): v. cíp zahrady u domu č. p./č. or. 169/3 v Revoluční ul. 2,1 km v. od kóty 742,9 (Kapucín), 50°34'50.45"N, 13°32'27.86"E, 316 m n. m., 1 vícekmenný exemplář středního věku (not. V. Joza 2.VIII.2021, 10.IX.2022). – [†] **Litvínov-Hamr** (MO, 5447a): soukromá zahrada domu č. p. 125 v ul. Mlýnská, 1,75 km jjv. od kóty 535,1 (Lounický vrch)¹⁴, 50°35'29.30"N, 13°34'20.90"E, 307 m n. m., 2 mladé stromky z vlastního výsevu semen (materiál z bývalého parku – arboreta Jezeří) asi od roku 2003, roku 2017 bohužel zničeny domácím psem (V. Gešev in verb. VIII.2017; not. V. Joza 7.VIII.2003, 26.IX.2016). – **Brandov** (MO, 5346c): zahrada domu č. p. 251 v ul. Rudé armády (obecní úřad), 0,55 km sz. od hřbitovní kaple Vzkříšení Páně, 50°38'5.70"N, 13°23'14.47"E, 526 m n. m., 1 troják středního věku, každoročně bohatě plodný (not. V. Joza 16.VIII.2020, not. V. Joza & H. Jozová 7.IX.2022, $O_{1,3} = 0,51$ m, 0,47 m a 0,41 m, $V_s = 7$ m, $\check{S}_k = 5,5$ m).

Šácholan trojplátečný (*Magnolia tripetala* (L.) L.) je jedním z 8 druhů magnolií, které jsou autochtonní v Severní Americe. Od ostatních tanních druhů se odlišuje klínovitě se zužujícími bázemi listové čepele. Pro *M. tripetala* jsou také charakteristické zápašné smetanově bílé květy. Souplodí je podlouhle vejčité až válcovité, 6–10 cm dlouhé a 2–3 cm široké, a v době zralosti má nápadně růžovou až růžovočervenou barvu. Nejblíže příbuzné tomuto druhu jsou východoasijské druhy sekce *Rhytidospermum* Spach (*M. obovata* Thunb., *M. officinalis* Rehder & E.H.Wilson, *M. rostrata* W.W.Sm.). Všechny uvedené druhy obvykle vytvářejí na koncích větví přeslenitá nahloučení listů. Druhové jméno „*tripetala*“ (= „šácholan se třemi korunními lístky“)¹⁵ je zdanlivě zavádějící. Epiteton je však zřejmě odvozeno z toho, že se tři vnější okvětní, resp. korunní lístky rozevírají výrazně dříve než zbylé květní obaly a v průběhu kvetení se zřetelně obracejí a převísají (cf. SARGENT [et al.] 1891: 14, SUTTON 2022).

Magnolia tripetala roste přirozeně ve východní části Spojených států amerických, s centrem rozšíření v široké oblasti Alleghany mountains (součást Appalačského pohoří). Areál se rozkládá jižně od Ohia a Pensylvánie, na západ po střední část Kentucky a Tennessee s přesahem za řeku Mississippi do Arkansasu a Oklahomy. Na východ sahá až po Virginii (téměř až k pobřeží Atlantiku) a na jih zasahuje po severní část Floridy. Tento druh roste přirozeně v bohatých lesích na hlubokých a poměrně vlhkých humózních půdách a v roklinových lesích pahorkatin; méně pak také v pobřežních nížinách (Virginie). Výškové rozpětí druhu je 0–1065 m n. m. (SARGENT [et al.] 1891, FLORA OF NORTH AMERICA 2022, SUTTON 2022). Je významným prvkem tzv. oblastí smíšených mezofilních lesů (východu) Severní Ameriky (The Mixed Mesophytic Forest Region), kde tvoří nižší stromové patro lesů s druhy *Acer saccharinum* L., *Betula alleghaniensis* Britton, *Fagus grandifolia* Ehrh., *Liquidambar styraciflua* L., *Liriodendron tulipifera* L., *Pinus strobus* L., *Quercus alba* L., *Q. michauxii* Nutt., *Q. montana* Willd., *Q. muhlenbergii* Engelm., *Rhododendron maximum* L., *Tilia americana* L. a *Tsuga canadensis* Carrière. Často ji doprovázejí také *Acer pensylvanicum* L., *A. rubrum* L., *Carpinus caroliniana* Walter, *Cercis canadensis* L., *Chionanthus virginicus* L., *Cornus florida* L., *Euonymus* spp., *Hamamelis virginiana* L., *Hydrangea arborescens* L., *Magnolia fraseri* Walter, *Magnolia macrophylla* Michx., *Morus rubra* L., *Ostrya virginiana* (Mill.) K.Koch, *Oxydendrum arboreum* (L.) DC. a další dřeviny

¹⁴ Nikoli Lounický kopec (+ 442,2) západně od Litvínova-Písečné!

¹⁵ petal = květní část zvaná koruna

(BRAUN 1950). *Magnolia tripetala* však není nikde ve svém areálu hojná (SARGENT [et al.] 1891). V celosvětovém měřítku je *M. tripetala* dokonce řazena mezi ohrožené druhy, konkrétně mezi málo dotčené taxony (LC – least concern; KHELA et al. 2014, RIVERS et al. 2016).

I v optimálních podmínkách dosahuje *Magnolia tripetala* rozměrů menšího stromu. SARGENT ([et al.] 1891: 13) píše, že dorůstá výšky 30–40 stop (= 9–12 m) a vzácně dosahuje [výčetního] průměru kmene přes 11 palců (= 28 cm), obvykle však mnohem méně. Někdy z báze hlavního kmene vyrůstá několik kmenů vedlejších a vytváří tak mohutný keř. Větve bývají často vyvinuty nepravidelně: jsou zkroutené, nebo se široce rozprostírají téměř v pravém úhlu vůči kmenu, nebo se otáčejí vzhůru a pak rostou souběžně s kmenem (SARGENT op. c.). Největší současný známý jedinec *M. tripetala* je uváděn ze státu Connecticut (USA). Dosáhl výšky 21 m a výčetního obvodu kmene 3,33 m (American Forests 2021 ex SUTTON 2022). Jiný rekordní exemplář z Pensylvánie dosáhl 15,2 m výšky a průměru kmene 0,87 m (tj. přes 2,7 m ve výčetním obvodu kmene; American Forestry Association 1994 ex FLORA OF NORTH AMERICA 2022).

Magnolia tripetala byla do Evropy poprvé introdukována v roce 1752, pravděpodobně v zásilce rostlin pro P. Collinse určených k jejich rozšíření do Británie. Zde poprvé vykvetla roku 1760 (Treseder 1978 ex SUTTON 2022). Do České republiky se dostala ale podstatně později: až roku 1844, kdy je uváděna z Královské obory v Praze (SVOBODA 1981: 30).

M. tripetala je považována za velmi odolný druh pro temperátní pás, zejména pokud jsou splněny vyšší nároky na plné oslunění a větší vlhkost a úživnost půdy. Pěstování v západní Evropě je považováno za bezproblémové. Nejsevernější výsadby rostou pravděpodobně v jižním Švédsku a Finsku (SUTTON 2022). Z východní části Evropy jsou zkušenosti s výsadbami např. v Polsku, kde je tento druh pěstován již od počátku 19. století. Zde sice mohou rostliny v extrémních zimách být poškozeny, dobře však regenerují (ANISKO & CZEKALSKI 1991).

V České republice je tento druh pěstován relativně častěji než podobný (a příbuzný) šácholan obvejčitý (*M. obovata* Thunb.). Oba patří (spolu se severoamerickou *M. macrophylla* Michx.) k šácholanům s největšími listy. Ty u *M. tripetala* dosahují délky až kolem 50(–60) cm a šířky až 30 cm, a jsou nahložené v koncových částech větví. Dřevina tak i ve sterilním stavu působí v našich podmínkách skutečně exoticky. Nápadný vzhled navíc na podzim podtrhují výrazně zbarvené plody – v době plné zralosti jsou svítivě růžové. Odolnost druhu potvrzují i zde uváděné rostliny ze severozápadních Čech. Mnohé z nich však hůře snášejí řez, zvláště pak silnějších větví, neboť poměrně špatně regenerují rány a měkké dřevo brzy podléhá hnilobě.

Přes svůj atraktivní vzhled a značnou sadovnickou hodnotu je však u nás *M. tripetala* dosud pěstována jen málo. Např. HIEKE (1984a) tento druh ze zámeckých parků v Čechách uvádí pouze z Průhonice a Hluboké nad Vltavou¹⁶. Jiný dobře známý jedinec je znám z botanické zahrady Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (JAKL 2004: 20, photo). Přehled jednotlivých lokalit

---

¹⁶ Hieke ještě uvádí ve svém obsáhlém přehledu dřevin zámeckých parků České republiky (HIEKE 1984b: 80) další lokalitu *Magnolia tripetala* – a to jako jedinou z někdejšího Severočeského kraje. Je to Velké Březno (distr. Ústí nad Labem). Protože však v jiné své soudobé práci (HIEKE 1984a) z tamního zámeckého parku žádný velkolistý šácholan neuvádí, vzbuzuje tento údaj oprávněnou pochybnost. Ve skutečnosti jde o záměnu s druhem *Magnolia obovata* (not. V. Joza 2.X.2010), uváděnou z těsné blízkosti tamního zámku na jiném místě (NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV 2022) a potvrzenou již dříve J. Jaklem (JAKL 2017: 105). Kromě toho však také mohlo jít o chybu vzniklou záměnou lokalit, resp. překlepem v jejich čísle pro Severočeský kraj (= SČ): 24 (Jezeří) za 84 (Velké Březno). Tomu napovídá i to, že v příslušném přehledu dřevin není k Jezeří (na rozdíl od řady jiných dendrologických rarit) připsána *M. tripetala* (ani *M. obovata* – v případě záměny), ačkoliv šácholan v Jezeří byl tehdy již statný a jistě nepřehlédnutelný. Celou nejasnost navíc podtrhuje absence přesného uvedení taxonu: u jména *M. tripetala* sám HIEKE (1984b: 80) pro zmíněné č. 84 své určení explicitně uvádí s otazníkem. Uváděná lokalita zde byla proto vynechána.

v Čechách a na Moravě s ověřeným výskytem uvádějí JAKL & BAŽANT (2009: 65) a JAKL (2017: 105–106). (Tento podrobný soupis zde doplňuji.) Naprostá většina jedinců roste v Praze, méně jsou zastoupeny lokality v Plzni a Průhonících, jednotlivě i jinde (především v dendrologických sbírkách). Žádný další výskyt *M. tripetala* v severozápadních Čechách se mi však nepodařilo zjistit.

Spolehlivé literární údaje o výskytu *M. tripetala* v severozápadních Čechách pravděpodobně chybějí. Středně starý strom *M. tripetala*, který roste v areálu střední zahradnické a zemědělské školy v děčínské Libverdě, podle tamního dendrologa pana Filipa Kvasničky prosperuje a samovolně zmlazuje. Naopak u dvou výmladkových stromů v někdejší zámeckém parku (arboretu) Jezeří, které se v soukromých podmínkách opakovaně daří generativně množit, se v posledních 25 letech nepodařilo zjistit žádné přirozené zmlazení. Dobře roste a běžně plodí také strom v Brandově, malé vsi v Krušných horách na Mostecku. Jeho stáří se mi nepodařilo zjistit; nepochybně je však starší čtyřiceti let, neboť v době odkoupení soukromé budovy pro účel zřízení obecního úřadu v roce 1986 zde strom již dávno rostl a byl zjevně součástí někdejší okrasné výsadby v zahradě vily (J. Mooz in litt. 2022). Je to výmladkový strom se 3 kmeny. Koncentrace lokalit jinak celkem vzácně pěstované *Magnolia tripetala* na Litvínovsku je nápadná. Jako nejpravděpodobnější vysvětlení se nabízí možnost původu sadového materiálu z kdysi proslulých Eisenbergských školek stromových (Eisenberger Baumschulen)¹⁷ v zaniklých Albrechticích pod zámek Jezeří na Litvínovsku. (Ačkoliv tento taxon není v několika mně dostupných ročnících katalogů nabízen, velmi pravděpodobně byl v těchto školkách množen.) Bezesporu jde o dendrologickou raritu, která by siu nás pro svou sadovnickou hodnotu a poměrně dobrou odolnost zasloužila větší rozšíření. Hodí se především spíše pro rozsáhlejší sadové úpravy, kde se uplatní jako solitéra i ve skupinové výsadbě.

Vít Joza

***Ulmus* ‘Jacqueline Hillier’** [cf. *U. ×elegantissima* ‘Jacqueline Hillier’] (jilm nádherný)

lokality v severozápadních Čechách:

Děčín (5251a): městská část **Březiny**: část Libverda, BZ Střední školy zahradnické a zemědělské A. E. Komerse, sbírková výsadba (ŠAFR 2019: 67 ut *Ulmus minor* ‘Jacqueline Hillier’). – **Chabařovice** (UL, 5349b): v soukromé zahradě domu č. p. 433 v ul. V aleji na jv. okraji obce, 0,3 km ± jv. od kostela Narození Panny Marie, 50°40'15.09"N, 13°56'48.75"E, 171 m n. m., 1 statný strom (not. V. Joza 25.IX.2020, not. V. Šafr 4.IX.2021); státem chráněný ex. v kategorii „památný strom“ (AOPK ČR 2022 ut Jilm drobnokvětý v Chabařovicích). – **Louny** (LN, 5648b): ul. Čenka Zemana na vjv. okraji města, v soukromé zahradě ve stejnojmenné zahradní kolonii, 0,69 km ± j. od ž. st. Louny, cca 50°21'17.10"N, 13°49'24.00"E, 212 m n. m., 1 asi 7letý stromek, pomalu rostoucí, $V_s = 0,7$ m (M. Poláková in verb. 2022).

lokality mimo severozápadní Čechy:

Praha-Řáblice [recte **Praha-Střížkov**] (5852d): o.[krasné] š.[kolky] [nyní Zahradnictví Řáblice, ul. K zahradnictví č. p. 582] (VII.1991 in KUČERA 1996, fig.).

Ulmus ‘Jacqueline Hillier’ je velmi dekorativní jemnolistý jilm exotického vzhledu. Je atraktivní jednak svým jemným olistěním s charakteristickou texturou husté listové mozaiky, jednak svým habitem, připomínajícím bonsai. Dosahuje menších či středních rozměrů; často roste jako keř.

---

¹⁷ Tyto známé sadovnické školky pod zámek Jezeří zanikly roku 1958, kdy došlo k jejich přesunu do Poplzu u Libochovic (cf. ŠAFR 2018a, ŠAFR 2018b: 19). Dnes již jejich existenci na původní lokalitě téměř nic nepřipomíná.

Roy Lancaster, kurátor arboreta „Sir Harold Hillier Gardens“ v hrabství Hampshire v jižní Anglii, jej pojmenoval na počest snachy Harolda Hilliera (WIKIPEDIA 2022).

Původ i taxonomické zařazení tohoto jedinečného okrasného taxonu jsou zahaleny řadou nejasností. Původní jedinec byl údajně nalezen Haroldem Hillierem v soukromé zahradě v Selly Park v anglickém Birminghamu roku 1965 (WYMAN 1967) nebo 1966 (většina pramenů; cf. WIKIPEDIA 2022). Strom byl množen vegetativně; dodnes zřejmě není známo, že by tento taxon šlo množit generativně (nevytváří květy), a stejně tak zřejmě netvoří ani kořenové výmladky z řízkovanců. Za jeden z jeho charakteristických znaků je považován pomalý růst, s nímž souvisí nízký vzrůst. Např. KUČERA (1996: 25, ut *Ulmus elegantissima* Horw. cv. Jacqueline Hillier) uvádí, že dorůstá výšky 3 m.

Některými zahradníky je tento taxon uváděn jako *Ulmus ×elegantissima* ‘Jacqueline Hillier’, podle dalších má zase genetický vztah k jilmu sibiřskému (*Ulmus pumila* L.). Často se však traduje, že tento kultivar patří k *U. ×hollandica* Mill. (vzniklému z křížení *Ulmus glabra* Huds. a *U. plotii* Druce¹⁸ = syn. *U. minor* Mill.)¹⁹. V některých pramenech je (zjevně nesprávně) dokonce přiřazován k jilmu habrolistému (*U. minor* Mill.), s jehož malolistými typy je poněkud podobný. Nejistota školkařů ve věci původu taxonu vedla k jeho označování jménem *Ulmus* ‘Jacqueline Hillier’, v praxi dodnes běžně užívanému (cf. ROYAL HORTICULTURAL SOCIETY 2022, WIKIPEDIA 2022). Zatím nejstarší zmínku o nabídce tohoto taxonu v České republice se podařilo dohledat katalogu Školek Litomyšl z roku 1979; jeho dřívější pěstování zde však pochopitelně nemůžeme vyloučit. V současnosti je tento okrasný taxon už nabízen ve školkařských podnikách u nás častěji.

Statný strom jilmu nádherného roste v soukromé zahradě v ulici V aleji na jihovýchodním okraji Chabařovic nedaleko Ústí nad Labem (Obr. 7a, 7b). Státní ochranou přírody je od ledna roku 2006 chráněn v kategorii památný strom pod názvem „Jilm drobnokvětý v Chabařovicích“. V době vyhlášení ochrany dosahoval výšky 4,5 m a výčetního obvodu kmene 116 cm; dnes je o něco vyšší a podstatně mohutnější. S jeho taxonomickou identifikací jsou spojeny značné potíže. Dosud je běžně nesprávně uváděn jako jilm čínský (= jilm drobnokvětý, *Ulmus parvifolia* [Jacq.]). Takto byl ještě v roce 2022 také evidován v centrální databázi Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky nazvané Ústřední seznam ochrany přírody (AOPK ČR 2022) a stejně je uveden i v nedávno vydané publikaci o památných stromech Ústeckého kraje (JOZA 2020: 79 et fig. No. 79). Správně jej určil teprve druhý z autorů tohoto komentáře v roce 2021. Ve zmíněné databázi státní ochrany přírody (AOPK ČR 2022) je nyní přeурčen jen do úrovně rodu (*Ulmus* sp.).

Chabařovický strom dosahuje mimořádných rozměrů. O jeho stáří se zatím bohužel můžeme jen dohadovat. Původní odhad, že je strom asi 200 let starý (viz úřední rozhodnutí o vyhlášení jeho ochrany), je však bezpochyby velmi silně nadnesený. Jisté je, že v roce 1998, kdy na zahradě rodinný dům ještě nestál, už jilm v místě rostl jako menší strom (ČÚZK 2022: letecký měřický snímek č. WMSA08.1998.USTL75.00801). Není bez zajímavosti, že jako jedny z vůbec největších stromů *Ulmus* ‘Jacqueline Hillier’ jsou uváděny dva exempláře z Velké Británie, dosahující 8 m výšky a 28 cm výčetního průměru kmene (Talbot Manor, hrabství Norfolk), resp. 6 m výšky a 35 cm výčetního průměru kmene (Exbury Gardens, hrabství Hampshire) (WIKIPEDIA 2022). Strom v Chabařovicích patří tedy zřejmě k největším jedincům tohoto taxonu přinejmenším v České republice a možná dokonce v Evropě.

Vít Joza & Václav Šafr

---

¹⁸ *Ulmus plotii* Druce je dnes považován za synonymum pro *U. minor* Mill. (cf. WORLD FLORA ONLINE 2022).

¹⁹ Nezaměňovat s malým, jemně větveným i olistěným a velmi pomalu rostoucím *Ulmus ×hollandica* ‘Hillieri’ (cf. GREEN 1964: 61).

Poděkování

Je mojí milou povinností na tomto místě poděkovat několika kolegům a spolupracovníkům, kteří významně podpořili vznik tohoto materiálu. Za ochotnou spolupráci jsem vděčný zvláště Václavu Šafrovi (Děčín) a Pavlu Zdvoračkovi (Litoměřice), kteří kromě cenných rad a doplňujících informací k řadě taxonů pomohli pečlivou revizí předtiskové verze vytvořit tento materiál. Stejně tak děkuji Michaelu Keslovi (Praha) za ochotné doplnění podrobných informací k více taxonům. Na místě je také poděkovat i Jiřímu Moozovi (Brandov), Vasilu Geševovi (Louňovice) za doplnění údajů k pěstování *Magnolia tripetala* a Filipu Kvasničkovvi (Děčín) za další informace k témuž taxonu a ochotné provedení arboretum Střední školy zahradnické a zemědělské A. E. Komerse v Děčíně-Libverdě. Paní Mileně Polákové (Louny) děkuji za doplnění lokality *Ulmus* 'Jacqueline Hillier' a panu Tomášovi Vencálkovi (Botanická zahrada hl. m. Prahy) za bližší informace k lokalitě *Decaisnea fargesii*. Vladislavu Kotálovi (Teplíce) a Heleně Jozové (Hora Sváté Kateřiny) děkuji za pomoc při dohledávání a dokumentaci dřevin v terénu. Poděkování patří také Janu Motejkovi a Čestmíru Ondráčkovi za pečlivou revizi předtiskové verze článku.

redaktor

Literatura

- ANISKO T. & CZEKALSKI M. (1991): Magnolias in Poland. – *Magnolia*, 27 (1 = 51): 1–8. [ed. Magnolia Society International, USA]
- ANONYMUS (2022a): *Arboretum Žampach při Domovu pod hradem Žampach*. [Online: <https://www.uspza.cz/arboretum/>. Použito 22. 2. 2022]
- ANONYMUS (2022b): *Historie. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i.* [On-line: <https://www.vukoz.cz/index.php/o-nas/historie>. Použito 15. 6. 2022]
- AOPK ČR (2022): *Ústřední seznam ochrany přírody. Památné stromy*. [On-line: https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=12426. Použito 20. 2. 2022 a 16. 10. 2022]
- BARSTOW M., CROWLEY D. & RIVERS M. C. (2017): *Acer macrophyllum*. *The IUCN Red List of Threatened Species* 2017: e.T193830A2284337. [On-line: <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-3.RLTS.T193830A2284337.en>. Použito 15. 6. 2022]
- BIOLIB (2022): *BioLib. Biological Library*. [On-line: <https://www.biolib.cz/cz/main/>. Použito 11. 8. 2022]
- BLACK M. E. (1981): *Acer macrophyllum*: hills of gold. – *University of Washington Arboretum Bulletin*, Seattle, 44 (Winter 1981): 35–38.
- BLAHNÍK Z. [ed.] (1989): *Index seminum et plantarum Institutum botanicum academiae scientiarum Prùhonice* [,] *Czechoslovakia*. – Academy of sciences – Institute of botany, Prùhonice, 25/1989: 1–24.
- BLAHNÍK Z. (2020): Druhy a kultivary dřevin pěstované v arboretech, parcích a zahradách ve Studenci a Dolní Brusnici ve východních Čechách. – *Zprávy České botanické společnosti*, Praha, 55: 361–364. [data z floristického kurzu ČBS v Nové Pace, 2013]
- BORŠIOVÁ J. & MACH K. (2008): *Významné dřeviny města Bíliny*. – Bilinská přírodovědná společnost, Bílina. 83 pp.
- BOTANY.CZ (2022) *Botany.cz*. [On-line: <https://botany.cz/cs/>. Použito 11. 8. 2022]
- BRAUN L. E. (1950): *Deciduous forests of North America*. – The Blakiston Company, Philadelphia (USA)-Toronto (Canada). 596 pp.
- BRICKELL C. D. et al. (2016): ICNCP – International Code for the Nomenclature for Cultivated Plants (9th edition). – *Scripta Horticulturae*, Leuven (Belgium), 18: 1–190. [Ed. International Society for Horticultural Science (ISHS), on-line: https://www.ishs.org/sites/default/files/static/ScriptaHorticulturae_18.pdf]
- BURNS R. M. & HONKALA B. H. [eds.] (1990): *Silvics of North America. Vol. 1. Conifers, Vol. 2. Hardwoods*. – U. S. Department of Agriculture, Forest Service, Washington, DC. 877 pp. [On-line: https://www.srs.fs.usda.gov/pubs/misc/ag_654/table_of_contents.htm. Použito 15. 6. 2022]
- ČÚZK (2022): *Český úřad zeměměřický a katastrální. Zeměměřický úřad. Archiv*. [Archiv leteckých měřických snímků a dalších archiválií. On-line: <https://ags.cuzk.cz/archiv/>, použito 20. 2. 2022]

- DANIHELKA J., CHRTEK J. JUN. & KAPLAN Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – *Preslia*, Praha, 84: 647–811.
- EHRENDORFER F. & HAMANN U. (1965): Vorschläge zu einer floristischen Kartierung von Mitteleuropa. – *Berichte der Deutschen botanischen Gesellschaft*, Stuttgart, 78 (1): 35–50.
- FIKKER J. (1998): Vybrané dřeviny zámeckých parků Jičínska. – *Zprávy České botanické společnosti*, Praha, 33, *Materiály* 16: 11–16.
- FIKKER J. & ŠOLTYSOVÁ L. (1995): *Chráněná území a zámecké parky okresu Jičín*. – ZO ČSOP Křižánky & Okresní muzeum a galerie Jičín. 132 pp.
- FLORA OF CHINA (2022): *www.eFloras.org. Flora of China*. [On-line: http://www.efloras.org/flora_page.aspx?flora_id=2. Použito 22. 2. 2022]
- FLORA OF NORTH AMERICA (2022): *www.eFloras.org. Flora of North America*. [On-line: http://www.efloras.org/flora_page.aspx?flora_id=1. Použito 17. 6. 2022]
- FLORIUS (2022): *Unie botanických zahrad ČR. Katalog botanických zahrad – katalog Florius*. [Databáze. On-line: <http://florius.cz/1.dll?htm~baze.htm>. Použito 16. 6. 2022]
- FORESTFARM (2022): *Forestfarm at Pacifica*. [On-line: <https://www.forestfarm.com/>. Použito 16. 6. 2022]
- GREEN P. S. (1964): Registration of cultivar names in *Ulmus*. – *Arnoldia*, Jamaica Plain (USA, Massachusetts), 24 (6–8): 41–80.
- HEKELE S. (1972): Arboretum Bílá Lhota. – *Živa*, Praha, 22 (1): 8–10.
- HEYNHOLD G. (1840): *Nomenclator botanicus hortensis oder alphabetische und synonymische Aufzählung der in den Gärten Europa's cultivierten Gewächse [...]* [Vol. I]. – Arnoldischen Buchhandlung, Dresden - Leipzig. 886 + 2 pp.
- HIEKE K. (1976): Dřeviny zámeckých parků Jihomoravského kraje. – *Acta Průhoniana*, Průhonice, 34: 1–177 + append. [12 fig., inpag.]
- HIEKE K. (1982): Dendrologické bohatství českých zámeckých parků. – *Památky a Příroda*, Praha, 7 (2): 115–121.
- HIEKE K. (1984a): *České zámecké parky a jejich dřeviny*. – Státní zemědělské nakladatelství, Praha. 463 pp.
- HIEKE K. (1984b): *Dřeviny českých a moravských zámeckých parků*. – O. P. Sempra, Praha, VŠÚOZ, Průhonice & Zájmové sdružení zahradnických podniků, Praha. 153 pp.
- HIEKE K. (1985): *Moravské zámecké parky a jejich dřeviny*. – Státní zemědělské nakladatelství, Praha. 311 pp.
- HORÁČEK P. & MENCL J. (2022): *Dendrologie online* [databáze]. [On-line: <http://www.dendrologie.cz/> & <http://database.dendrologie.cz/>. Použito 11. 8. 2022]
- CHYTRÁ M., HANZELKA P. & KACEROVSKÝ R. [eds.] (2010): *Botanické zahrady a arboreta České republiky*. – Academia et Unie botanických zahrad České republiky, Praha. 405 pp.
- JAKL J. (2004): Magnóle – nevinná a půvabná. – *Živa*, Praha, 52 (1): 20–22.
- JAKL J. (2017): *Pěstované magnólie Magnolia sect. Rytidospermum Spach – projevy hybridizace Magnolia obovata × tripetala*. – Ms., 127 pp. [Rigorózní práce, depon. in: Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta]
- JAKL J. & BAŽANT V. (2009): Introdukce a využití *Magnolia sect. Rytidospermum Spach* v sadovnictví. – *Acta Průhoniana*, Průhonice, 93: 63–67.
- JOZA V. (2010): Vzácná okrasná odrůda javoru mléče v Duchcově. – *Dobromysl*, Duchcov, 2010: 36–37.
- JOZA V. (2020): *Památné stromy Ústeckého kraje*. – Oblastní muzeum a galerie v Mostě & Ústecký kraj, Most – Ústí nad Labem. 115 pp.
- KAPLAN Z. [ed.] (2019): *Klíč ke květeně České republiky*. – Ed. 2, Academia, Praha. 1169 pp.
- KHELA S., WHEELER L. & RIVERS M. C. (2014): *Umbrella Magnolia. Magnolia tripetala. The IUCN Red List of Threatened Species 2014: e.T62936A3116830*. [On-line: <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2014-3.RLTS.T62936A3116830.en>. Použito 20. 6. 2022]
- KRÜSSMANN G. (1976–78): *Handbuch der Laubgehölze*. – Ed. 2, Vol. 1 (A–D, 1976), Vol. 2 (E–Pro, 1977), Vol. 3 (Pru–Z, 1978). Paul Parey, Berlin. 486 + 466 + 496 pp.
- KRÜSSMANN G. (1983): *Handbuch der Nadelgehölze*. – Ed. 2, Paul Parey, Berlin. 396 pp.
- KŘÍŽ Z. (1959): Krajské arboretum v Novém Dvoře u Opavy. – *Dendrologický sborník (= Acta dendrologica čechoslovaca)*, Opava, 1 (1958): 83–95. [J. Duda & F. Krkavec collab. – pp. 90–94]

- KŘÍŽ Z., MUSIL I. & VELIČKA M. (1968): *Krajské arboretum v Novém Dvoře u Opavy*. – Slezské muzeum, Opava. 64 [+ 12 inpag.] pp.
- KŘÍŽ Z., RIEDL D. & SEDLÁK J. (1978): *Významné parky Jihomoravského kraje*. – Blok, Brno. 624 pp.
- KŘÍŽ Z. [et al.] (sine anno [1982]): *Historický park státního zámku v Klášterci nad Ohří*. – ONV Chomutov, Odbor kultury, Chomutov. 47 pp. + 1 mappa.
- KUČERA M. (1992): *Stručný přehled listových odchylek jednotlivých taxonů listnatých dřevin. [I]*. – Botanický ústav Československé akademie věd, Průhonice. [sine pag., 37 pp. + 104 fig.]
- KUČERA M. (1996): *Stručný přehled listových odchylek jednotlivých taxonů listnatých dřevin. II*. – Botanický ústav Československé akademie věd, Průhonice. 27 pp. + 83 fig. [+ 2 pp.]
- MONUMENTALTREES.COM (2003–2022): *Monumental trees*. [On-line: <https://www.monumentaltrees.com/en/>. Použito 5. 8. 2022]
- MUSIL I., MUSILOVÁ L., RŮČKA L., SRBA B., GAJDOŠEK S. & BARTONÍKOVÁ V. (2011): *Arboretum Semetín (Vsetín, část Semetín). Průvodce*. – Městské lesy, s. r. o., Vsetín. 40 pp. [On-line: https://www.icvsetin.cz/data_6/soubory/1.pdf]
- MUSIL I. et al. (2018): *Městské lesy Vsetín. Průvodce arboretum Semetín [u Vsetína]. Náměty pro odborného průvodce s rozšířenou informací*. – Ms., 132 pp. [On-line: https://www.lesyvsetin.cz/AS_PRUVODCE18-07-31-1.pdf]
- NIEMIEC S., AHRENS G. R., WILLITS S. & HIBBS D. E. (1995): *Hardwoods of the Pacific Northwest*. – Forest Research Laboratory, Oregon State University, Corvallis (Oregon, USA). 117 pp. [Research contribution No. 8; on-line: <https://hsc.forestry.oregonstate.edu/sites/hsc/files/Hardwoods%20of%20the%20Pacific%20Northwest.pdf>]
- NICHOLSON G. (1881): The Kew arboretum. The Maples. – XI. – *Gardeners Chronicle*, London, 15 (seria nova): 564–565.
- OLDFIELD S., CHEN Y. & GIBBS D. (2018): *Acer buergerianum*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T62936A3116830*. [On-line: <https://www.iucnredlist.org/species/62936/3116830>. Použito 22. 2. 2022]
- NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV (2022): *Velké Březno. Oficiální webová prezentace státního zámku. O parku*. [On-line: <https://www.zamek-velkebrezno.cz/cs/o-zamku/park-hrabete-chootka>. Použito 10. 8. 2022]
- NOVÁK I. (2016): *Průvodce zámeckým parkem v Klášterci nad Ohří*. – Město Klášterec nad Ohří, Klášterec nad Ohří. 65 pp.
- PACÁKOVÁ B. (1983): Dvě královské obory v Praze. – *Nika*, Praha, 4 (2): 13–14 et (5): 11–12.
- PACÁKOVÁ-HOŠTÁLKOVÁ B., PETRŮ J., RIEDL D. & SVOBODA A. M. (1999): *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. – Libri, Praha. 520 pp.
- PAVLÁTOVÁ M., EHRlich M. et al. (2004): *Zahrady a parky jižních Čech*. – Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, Praha. 415 pp.
- PILÁT A. (1953): *Listnaté stromy a keře našich zahrad a parků*. – Státní zemědělské nakladatelství, Praha. 1104 pp.
- PILÁT A. (1964): *Jehličnaté stromy a keře našich zahrad a parků*. – Státní zemědělské nakladatelství, Praha. 507 + 122 pp.
- POWO (2022): *Plants of the World Online*. [On-line: <https://powo.science.kew.org/>. Použito 12. 9. 2022]
- REHDER A. (1940): *Manual of cultivated trees and shrubs hardy in North America*. – Ed. 2, MacMillan, New York. 996 pp.
- RIVERS M., BEECH E., MURPHY L. & OLDFIELD S. (2016): *The red list of Magnoliaceae. Revised and extended*. – Botanic Gardens Conservation International, Richmond (UK, Surrey County). 60 pp.
- ROYAL HORTICULTURAL SOCIETY (2022): *RHS - Royal Horticulture Society. Ulmus ×hollandica 'Jacqueline Hillier'. Dutch elm 'Jacqueline Hillier'*. [On-line: <https://www.rhs.org.uk/plants/76137/ulmus-x-hollandica-jacqueline-hillier/details>. Použito 22. 2. 2022]
- SARGENT CH. S. [et FAXON CH. E., PICART PH. & PICART E.] (1891): *The Silva of North America. A description of the trees which grow naturally in North America exclusive of Mexico. Vol. 1. Magnoliaceae–Ilicineae*. – The Riverside Press, Cambridge (Massachusetts, USA). 119 pp. [Ed. 2 P. Smith, New York.]
- SEKERKA P., MACHÁČKOVÁ M., CASPERS Z., PEROUTKOVÁ P. & PETŘÍK P. (2020): *Index plantarum. Průhonická botanická zahrada na Chotobuzi*. – Botanický ústav AV ČR, v.v.i., Průhonice. 215 pp. + 32 fig.
- SCHWERIN F. VON (1893): Die Varietäten der Gattung Acer. – *Gartenflora*, Berlin, 42: 584–588.

- SKALICKÁ A. & SVOBODA A. M. (1971): Vzácnejší dřeviny Prahy. – *Zprávy Československé botanické společnosti*, Praha, 6: 97–109.
- SUDWORTH G. B. (1908): *Forest trees of the Pacific slope*. – Government Printing Office, Washington. 441 pp.
- SUTTON J. (2022): *Trees and Shrubs Online: Magnolia tripetala (L.) L.* [On-line: <https://treesandshrubsonline.org/articles/magnolia/magnolia-tripetala/>. Použito 15. 6. 2022]
- SVOBODA A. M. (1958): Matečné rostliny okrasných stromů a keřů. – *Ovocnictví a zelinářství*, Praha, 6 (10): 299–301.
- SVOBODA A. M. (1976): Introdukce okrasných jehličnatých dřevin. – *Studie ČSAV*, Praha, 1976/5: 1–122.
- SVOBODA A. M. (1981): Introdukce okrasných listnatých dřevin. – *Studie ČSAV*, Praha, 12/1981: 1–175 + 10 map.
- SVOBODA P. et al. (1967): Botanická zahrada ČSAV v Průhonicích [–] vznik, vývoj a dnešní stav. – *Zprávy Botanické zahrady ČSAV Průhonice*, Průhonice, 3: 2–277 + 1 mappa.
- ŠAFR V. (2018a): *Vzpomínky na Jezeří*. – Ms., 28 pp. [On-line: <http://www.arboram.cz/wp-content/uploads/2020/09/Vzpomi%CC%8Inky-na-Jezer%CC%8Ci%CC%81.pdf>]
- ŠAFR V. (2018b): Vzpomínky s vůní květů a ovoce. – *Krušnohorské noviny*, Český Jiřetín, 2018 (2): 12–19.
- ŠAFR V. (2019): *Dendrologické zajímavosti Děčína a okolí*. – Ms., 69 pp. [Depon. apud auctorem: V. Šafř, Děčín. Pars *Tabulky výskytu dřevin v zeleni Děčína a okolí* ad pp. 23–69]
- THIERS B. M. (2022): *Index Herbariorum*. [On-line: <http://sweetgum.nybg.org/science/ih/>. Průběžně aktualizováno. Použito 15. 10. 2022]
- TOKYO NATURALIST (2022): *Tokyo Naturalist. Documenting plants and animal life among 36 million humans*. [<https://www.tokyonaturalist.com/>. Použito 28. 6. 2022]
- TOMASCHEK A. (1879): *Systematisches Verzeichniss der in den Anlagen Brünns gepflanzten und den Winter überdauernden Bäume und Sträucher mit Hinweise auf die Standorte derselben*. – Editio propria, Brünn. 28 pp.
- TREES AND SHRUBS ONLINE (2022): *International Dendrology Society. Trees and Shrubs Online*. [On-line: <https://treesandshrubsonline.org>. Použito 15. 6. 2022]
- URBANEK F. (1907): Die Gehölze und Stauden des Augartens und Franzensberges in Brünn. – *Zeitschrift des Mährischen Landesmuseums*, Brünn, 15–61 + 1 fig.
- URBANOVÁ M. [ed.] ([2022]): *Index seminum novodvorensis 60*. – 2021/2022. – Slezské zemské muzeum - Arboretum Nový Dvůr, Nový Dvůr. 22 pp.
- USDA NRCS (2002–2006): *Bigleaf Maple. Acer macrophyllum Pursh. USDA NRCS Plant Guide*. [On-line: https://plants.usda.gov/DocumentLibrary/plantguide/pdf/pg_acma3.pdf. Použito 15. 6. 2022]
- VADEN M. (2014): *World's tallest maple, 2012, Acer macrophyllum „Humbold Honey“*. [On-line: https://mdvaden.com/maple_tallest.shtml. Použito 16. 6. 2022]
- WIKIPEDIA (2022): *Wikipedia. The Free Encyclopedia: Acer buergerianum. Ulmus 'Jacqueline Hillier'*. [On-line: https://en.wikipedia.org/wiki/Acer_buergerianum; https://en.wikipedia.org/wiki/Ulmus_%27Jacqueline_Hillier%27. Použito 20. 2. 2022]
- WORLD FLORA ONLINE (2022): *WFO. The World Flora Online. An Online Flora of All Known Plants*. [On-line: <http://www.worldfloraonline.org/>. Použito 24. 9. 2022]
- WYMAN D. (1967): More plant registrations [of new cultivars of woody plants]. – *Arnoldia*, Jamaica Plain (USA, Massachusetts), 27 (8): 61–66.

Obr. 1. Javor Bürgerův (*Acer buergerianum*) v Litvínově: (a) detail plodné větve, (b) borka vidlicovitého kmene v místě hlavního větvení. Foto V. Joza 2020.

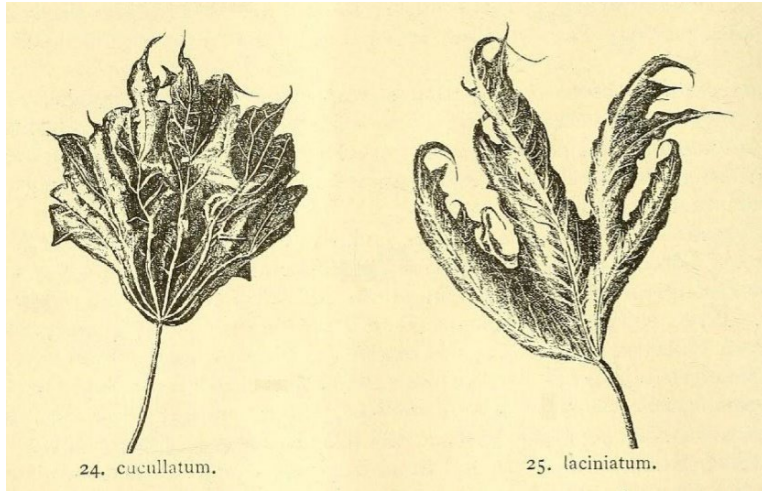
Fig. 1. Three-toothed Maple (*Acer buergerianum*) in Litvínov town: (a) detail of fructiferous twig, (b) bark in the main branching of the forked trunk. Photo by V. Joza 2020.

Obr. 2. Javor velkolistý (*Acer macrophyllum*) v lázeňském parku Bílina-Kyselka: **(a)** detail listového opadu, **(b)** dolní část dvojitého kmene. Foto V. Joza 2022.

Fig. 2. Oregon Maple (*Acer macrophyllum*) in the park of the Bílina-Kyselka spa: **(a)** detail of leaf litter, **(b)** lower part of the double trunk. Photo by V. Joza 2022.

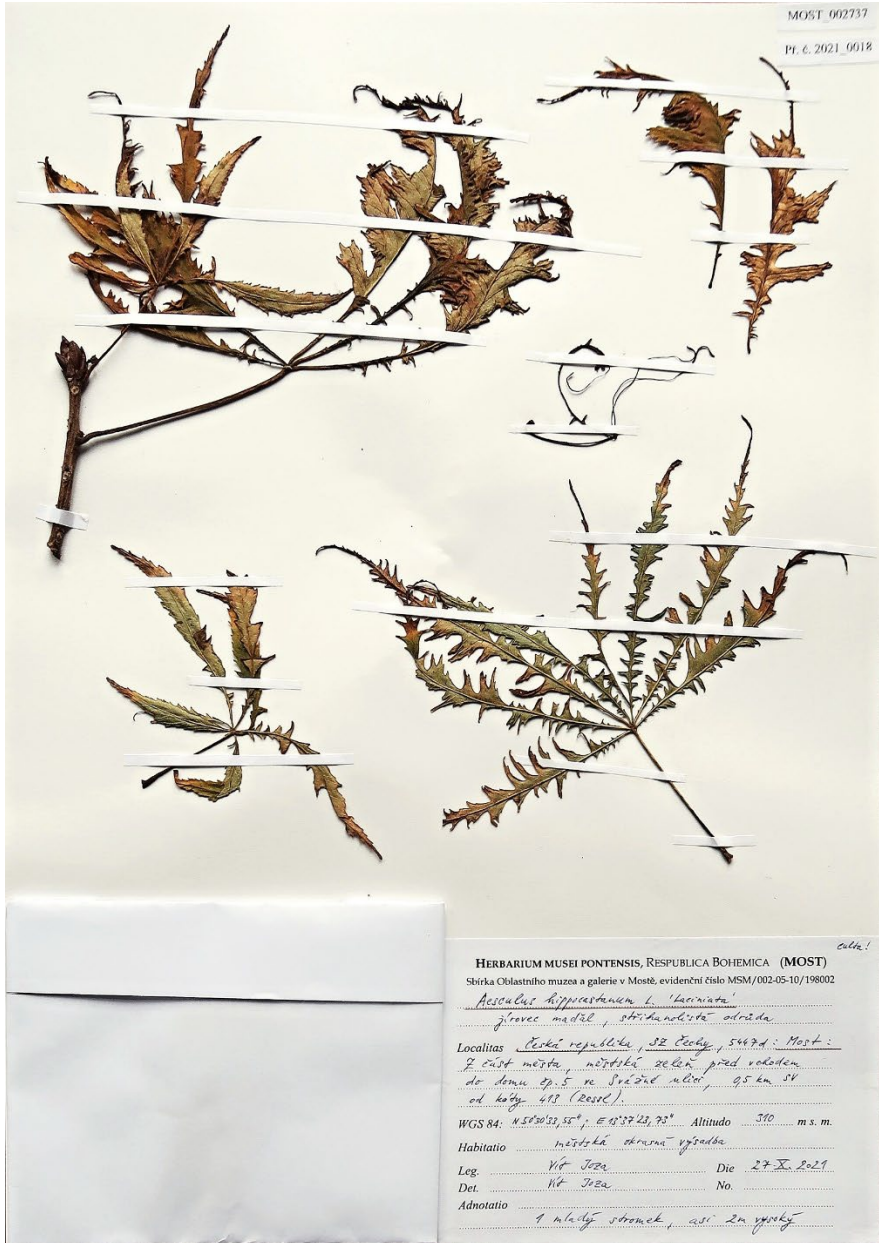
Obr. 3. Srovnání dvou podobných listových odchylek (kultivarů) javoru mléče (*Acer platanoides*): ‘Cucullatum’ a ‘Laciniatum’. Převzato z SCHWERIN (1893: 584).

Fig. 3. The comparison of two similar leaf variations (cultivars) of Norway Maple (*Acer platanoides*): ‘Cucullatum’ and ‘Laciniatum’. Taken from SCHWERIN (1893: 584).

Obr. 4. Srovnání listové mozaiky *Acer platanoides* ‘Cucullatum’ (vlevo) s nominátním typem téhož druhu v Duchcově. Foto V. Joza 2009.

Fig. 4. The comparison of leaf pattern of *Acer platanoides* ‘Cucullatum’ (the left side) and the natural type of the same species in Duchcov town. Photo by V. Joza 2009.

Obr. 5. Stříhanolistý kultivar jírovce maďalu (*Aesculus hippocastanum* 'Laciniata'). Herbářový doklad ve sbírce Oblastního muzea a galerie v Mostě (MOST, leg. V. Joza 2021). 297 × 420 mm. Foto V. Joza 2022.

Fig. 5. Cultivar of Cut-leaved Horse Chestnut (*Aesculus hippocastanum* L. 'Laciniata'). Herbarium specimen from the collection of the Regional Museum and Gallery in Most (MOST, leg. V. Joza 2021). 297 × 420 mm. Photo by V. Joza 2022.

Obr. 6. *Decaisnea Fargesova* (*Decaisnea fargesii*)
v ZOO Ústí nad Labem:

(a) habitus rostliny,

(b) detail květenství. Foto V. Joza 2015.

Fig. 6. Blue Sausage Fruit (*Decaisnea fargesii*)
in the zoological garden in Ústí nad Labem town:

(a) habit of the plant,

(b) detail of inflorescence. Photo by V. Joza 2015.

Obr. 7. *Ulmus* 'Jacqueline Hillier' v Chabařovicích: (a) celkový habitus, (b) detail olistění. Foto V. Joza 2020.

Fig. 7. *Ulmus* 'Jacqueline Hillier' in Chabařovice town: (a) general habit, (b) detail of foliage. Photo by V. Joza 2020.